

บทที่ 10

ปัญหาการเมืองระหว่างประเทศและสงครามโลกครั้งที่ 1

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1871 เป็นต้นมาเยอรมนีได้กลายเป็นศูนย์กลางทางการเมืองของยุโรปเพราะผลจากสงครามฝรั่งเศสกับปรัสเซีย (FRANCO-PRUSSIAN WAR) และการดำเนินงานทางการเมืองของบิสมาร์ค สิ่งที่บิสมาร์คหวังเกรงว่าจะมาทำลายความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรเยอรมนีได้แก่

1. การที่ฝรั่งเศสสามารถแสวงหาพันธมิตรเพื่อมาแก้แค้นต่อเยอรมนี และการเป็นพันธมิตรกันระหว่างฝรั่งเศสกับปรัสเซีย เพราะจะทำให้เยอรมนีต้องเผชิญกับศัตรูถึง 2 ด้าน ดังนั้น นโยบายที่สำคัญของบิสมาร์คคือการทำให้ฝรั่งเศสอยู่อย่างโดดเดี่ยว และความพยายามที่จะไม่ให้ฝรั่งเศสกับรัสเซียสามารถตกลงเป็นพันธมิตรกันได้

2. การที่เยอรมนีจะต้องเป็นศัตรูกับอังกฤษทั้งนี้เพราะอังกฤษเป็นประเทศที่มีความยิ่งใหญ่ทางทะเลเพราะผลประโยชน์ของอังกฤษอยู่ในอาณานิคมภาคโพ้นทะเล ส่วนบิสมาร์คยังไม่มียุทธศาสตร์แสวงหาอาณานิคม ดังนั้น เยอรมนีควรหลีกเลี่ยงการเป็นศัตรูกับอังกฤษ¹

สนธิสัญญาสันนิบาตสามจักรพรรดิครั้งที่ 1 ค.ศ. 1873-1878

บิสมาร์คมีนโยบายรักษาสันติภาพให้คงอยู่ตลอดไปซึ่งบิสมาร์คคิดว่าสิ่งที่จะมาทำลายสันติภาพของยุโรปคงมาจากภาคตะวันออก โดยเฉพาะจากออสเตรีย-ฮังการี และรัสเซีย ทั้งนี้ เพราะทั้งสองอาณาจักรประกอบไปด้วยกลุ่มชนหลายเชื้อชาติที่มาอาศัยอยู่ร่วมกัน และออสเตรีย-ฮังการีกับรัสเซียยังมีความขัดแย้งในการเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ในคาบสมุทรบอลข่านซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรตุรกีที่กำลังอ่อนแอ ความ

¹อริยา โกมลกาญจนและคณะ, อารยธรรมตะวันตก (กรุงเทพฯ : บริษัท ประชาชน จำกัด, 2528), หน้า 435.

ขัดแย้งดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของตุรกี ดังนั้นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นระหว่าง 2 อาณาจักรบิสมาร์คจึงหาทางออกโดยการนำเอาทั้งสองอาณาจักรมาร่วมเป็นพันธมิตรกับเยอรมนี เพราะการจัดตั้งระบบพันธมิตรของบิสมาร์คยังมีผลทำให้ฝรั่งเศสต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว

ในปี ค.ศ. 1873 บิสมาร์คได้จัดตั้งสนธิสัญญาสันนิบาตสามจักรพรรดิ (DREIKAISERBUND หรือ LEAGUE OF THE THREE EMPERORS) ขึ้นซึ่งเป็นการดึงเอาผู้ปกครองแนวอนุรักษนิยมสามพระองค์มาร่วมลงพระนามเป็นพันธมิตรกันซึ่งประกอบไปด้วย

1. จักรพรรดิวิลเลียมที่ 1 แห่งอาณาจักรเยอรมนี
2. จักรพรรดิฟรานซิส โจเซฟที่ 1 แห่งอาณาจักรออสเตรีย-ฮังการี
3. จักรพรรดิซาร์อเล็กซานเดอร์ที่ 2 แห่งจักรวรรดิรัสเซีย

โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะขั้วไว้ซึ่งการปกครองในระบอบกษัตริย์ให้เกิดความแข็งแกร่งเพื่อต่อต้านการปฏิวัติจากกลุ่มหัวรุนแรง

นอกจากวัตถุประสงค์ที่ได้กล่าวมาแล้ว บิสมาร์คยังมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้รัสเซียและออสเตรีย-ฮังการี ให้การสนับสนุนช่วยเหลือแก่เยอรมนีในกรณีที่ยุโรปต้องทำสงครามกับฝรั่งเศสในครั้งต่อไป

ออสเตรียเคยมีความคิดที่จะแก้แค้นปรัสเซียแต่ความคิดดังกล่าวหมดไปเมื่อปรัสเซียสามารถทำสงครามชนะฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1871 ดังนั้น แผนการของออสเตรียในเวลาต่อมาคือการเสริมสร้างสัมพันธภาพอันดีกับเยอรมนี

ส่วนรัสเซียยังมีความระแวงต่อออสเตรีย-ฮังการีในกรณีความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในคาบสมุทรบอลข่าน และพระเจ้าซาร์อเล็กซานเดอร์ที่ 2 ทรงไม่ต้องการเห็นจักรพรรดิฟรานซิส โจเซฟที่ 1 มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเยอรมนีมากเกินไป ดังนั้น พระองค์จึงทรงตัดสินใจพระทัยเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับเยอรมนี

สาระสำคัญของสนธิสัญญาสันนิบาตสามจักรพรรดิพอสรุปได้ดังนี้คือ

1. รัสเซียและออสเตรีย-ฮังการี ตกลงที่จะรักษาสถานภาพเดิม (STATUS-QUO) ทางการเมืองในคาบสมุทรบอลข่าน
2. รัสเซียและเยอรมนีตกลงที่จะให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยกำลังทหารจำนวน 200,000 คน ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกโจมตี

3. รัสเซียและออสเตรีย-ฮังการีตกลงที่จะปรึกษาซึ่งกันและกันเพื่อร่วมมือกันในกรณีที่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกโจมตี²

ความหวั่นเกรงต่อการเกิดสงครามในปี ค.ศ. 1875

การที่ฝรั่งเศสสามารถจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามแก่เยอรมนีได้ก่อนกำหนดในปี ค.ศ. 1873 ทำให้กองทัพเยอรมนีที่เข้าไปยึดครองดินแดนบางส่วนของฝรั่งเศสต้องถอนตัวกลับเยอรมนี หลังจากนั้น ฝรั่งเศสก็เริ่มปรับปรุงกองทัพและเพิ่มกำลังทหารขึ้นอย่างรวดเร็วด้วยความสามารถในการฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็วของฝรั่งเศสจึงทำให้ในปี ค.ศ. 1875 หนังสือพิมพ์ THE BERLIN POST ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของบิสมาร์ค ได้เขียนบทความถึงความเป็นไปได้ที่อาจจะเกิดสงครามขึ้นอีกครั้งระหว่างเยอรมนีกับฝรั่งเศส บทความวิจารณ์ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความหวั่นวิตกต่อรัสเซียและอังกฤษซึ่งกลัวว่าดุลอำนาจในยุโรปอาจเปลี่ยนแปลงไปจากสถานภาพเดิมที่เป็นอยู่ เพราะฝรั่งเศสจะต้องเป็นฝ่ายพ่ายแพ้อย่างแน่นอนซึ่งจะมีผลทำให้ฝรั่งเศสเกิดความอ่อนแอลงมากกว่าที่เป็นอยู่ ส่วนเยอรมนีก็จะมีพลังแข็งแกร่งยิ่งขึ้น จากการแสดงท่าทีที่ไม่เห็นด้วยของพระเจ้าซาร์อเล็กซานเดอร์ที่ 2 แห่งรัสเซียและพระราชินีวิกตอเรียแห่งอังกฤษ จึงทำให้เยอรมนีลดความก้าวร้าวทางการเมืองที่มีต่อฝรั่งเศสลง เพราะเกรงว่าการกระทำดังกล่าวอาจจะไม่เป็นที่พอใจต่ออังกฤษและอาจมีผลทำให้รัสเซียและอังกฤษหันไปให้การสนับสนุนต่อฝรั่งเศส³

ผลกระทบของสงครามไครเมีย

การทำสนธิสัญญาสงบศึกที่กรุงปารีส (CONGRESS OF PARIS) ในปี ค.ศ. 1856 เพื่อยุติสงครามไครเมีย มีผลทำให้ทะเลดำกลายเป็นเขตปลอดทหารและเป็นเขตน่านน้ำสากล จึงเท่ากับเป็นการยุติการขยายตัวของกองทัพเรือรัสเซียในบริเวณทะเลดำ ส่วนองค์สุลต่านแห่งตุรกีก็ได้ทรงออกคำประกาศให้ประชาชนที่นับถือศาสนาคริสต์ียนและ

²Paul Bernstein and Robert W. Green, *History of Civilization : Since 1648* (Vol. II, New Jersey : Roman & Allanheld, 1976), PP.340-341.

³น้ำเงิน บุญเยี่ยม, *ยุโรปสมัยใหม่ ค.ศ. 1789-1941* (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523), หน้า 220.

พวกมุสลิมในอาณาจักรตุรกีมีสิทธิเท่าเทียมกันตามกฎหมาย จากคำประกาศดังกล่าวมีผลทำให้ประเทศมหาอำนาจในยุโรปยังคงยินยอมที่จะให้ประชาชนที่นับถือศาสนาคริสต์ยืนในอาณาจักรตุรกีคงอยู่ภายใต้การปกครองขององค์สุลต่าน

การจัดตั้งฐานทัพเรือของรัสเซียในทะเลดำ

เมื่อเกิดสงครามระหว่างฝรั่งเศสกับรัสเซียในปี ค.ศ. 1870 รัสเซียได้ถือโอกาสมากเล็กข้อกำหนดที่กำหนดให้ทะเลดำเป็นเขตปลอดทหาร จึงทำให้อังกฤษและออสเตรีย-ฮังการีทำการประท้วง ในเวลาต่อมาบิสมาร์คจึงจัดการประชุมเพื่อยุติปัญหาดังกล่าวขึ้นในเดือนมกราคม ค.ศ. 1871 ที่กรุงลอนดอน ผลการประชุมมีมติให้ชาติต่างๆ ยอมรับในการจัดตั้งฐานทัพเรือของรัสเซียในบริเวณทะเลดำ

ความวุ่นวายในบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา

องค์สุลต่านแห่งตุรกีไม่ได้ทรงปฏิบัติตามข้อสัญญาที่ได้ทำไว้ ณ กรุงปารีสในปี ค.ศ. 1856 เพราะพวกคริสเตียนในอาณาจักรตุรกียังคงถูกกดขี่และถูกบังคับให้เสียภาษีอย่างรุนแรง ดังนั้น พวกคริสเตียนในดินแดนบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา (BOSNIA-HERZEGOVINA) จึงก่อการกบฏขึ้นในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1875 ในเวลาต่อมาการกบฏได้ลุกลามเข้าไปในเขตบัลแกเรียซึ่งต้องการประกาศเอกราชแยกตัวออกจากการปกครองของตุรกี จึงทำให้เซอร์เบียและมอนเตเนโกร (MONTENEGRO) เข้าร่วมโดยการประกาศสงครามกับตุรกีเพราะได้รับการสนับสนุนจากรัสเซีย ฝ่ายเยอรมนี ออสเตรีย-ฮังการี และรัสเซีย เกรงว่าสงครามอาจขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวางจึงเรียกร้องให้องค์สุลต่านยุติการปกครองอย่างกดขี่ต่อพวกคริสเตียน แต่ข้อเรียกร้องดังกล่าวกลับไม่ได้รับการเอาใจใส่ ทั้งนี้เพราะองค์สุลต่านทรงคิดว่าตุรกีจะได้รับการสนับสนุนจากอังกฤษ ตุรกีจึงทำการปราบปรามการกบฏที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรง

การประชุมยุติปัญหาที่กรุงอิสตันบูล

เมื่อเซอร์เบียและมอนเตเนโกรเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ประกอบกับได้เกิดเหตุการณ์การฆ่าหมู่ชาวบัลแกเรีย (BULGARIAN MASSACRES) รัสเซียจึงเข้าแทรกแซงเมื่อรู้ว่ามีติมหาชนในยุโรปไม่พอใจต่อการกระทำของตุรกี รัสเซียได้บังคับไม่ให้ตุรกีเข้ายึดกรุงเบลเกรด ซึ่งเป็นเมืองหลวงของเซอร์เบีย และบังคับให้ตุรกียุติสงครามโดยการทำสัญญาพักรบ หลัง

จากนั้น รัสเซียจึงจัดการประชุมยุติปัญหาที่เกิดขึ้นที่กรุงอิสตันบูล⁴ (ISTANBUL) ซึ่งเป็นเมืองหลวงของตุรกีในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1876 สุลต่านอับดุล ฮามิดที่ 2 (ABDUL HAMID II ค.ศ. 1876-1919) สุลต่านองค์ใหม่ก็ทรงต้องการยุติปัญหาที่เกิดขึ้นเพราะทรงทราบว่ารัสเซียมีแผนการที่จะประกาศสงครามกับตุรกี ในขณะที่เดียวกันพระองค์ก็ได้ทำการปฏิรูปการปกครองในตุรกีโดยทรงประกาศใช้รัฐธรรมนูญเสรีนิยมและทรงยินยอมให้ตุรกีมีการปกครองในระบอบรัฐสภาจึงเท่ากับเป็นการยุติการปกครองในระบอบเก่า ซึ่งจะมีผลทำให้ประเทศมหาอำนาจในยุโรปไม่สามารถยกมาเป็นข้ออ้างในการเรียกร้องที่จะเข้ามายึดครองดินแดนของตุรกี การประชุมที่กรุงอิสตันบูลจึงจบลงโดยไม่มีประเทศมหาอำนาจใดได้รับผลประโยชน์จากตุรกี

การแบ่งเขตอิทธิพลในดินแดนบอลข่านระหว่างรัสเซียกับออสเตรีย-ฮังการี

ในระหว่างเดือนมกราคม-มีนาคม ปี ค.ศ. 1877 รัสเซียได้ทำข้อตกลงบูดาเปสต์กับออสเตรีย-ฮังการี เพื่อแบ่งเขตอิทธิพลในดินแดนบอลข่าน โดยรัสเซียจะไม่เข้าไปแทรกแซงต่อการขยายอิทธิพลของออสเตรีย-ฮังการีในดินแดนบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา ส่วนออสเตรีย-ฮังการีก็จะไม่เข้าไปแทรกแซงต่อการขยายอิทธิพลของรัสเซียในโรมาเนียและบัลแกเรีย ผลจากการทำข้อตกลงดังกล่าวจึงเป็นการเปิดโอกาสให้รัสเซียใช้เป็นข้ออ้างในการประกาศสงครามกับตุรกีในเดือนเมษายน ค.ศ. 1877 เมื่อองค์สุลต่านแห่งตุรกีประกาศยกเลิกการใช้รัฐธรรมนูญและไม่ทรงปฏิบัติตามสัญญาที่จะทรงปฏิรูปการปกครองในตุรกี⁵

สงครามระหว่างรัสเซียกับตุรกี (RUSSO-TURKISH WAR OF 1877-1878)

ภายหลังการประกาศสงครามกับตุรกีแล้วในระยะแรกรัสเซียก็ต้องพบกับความต้านทานอย่างแข็งแรงแจกตุรกี พอถึงเดือนมกราคม ค.ศ. 1878 รัสเซียจึงสามารถยึดอาเดรียโนเปิลได้สำเร็จและได้เดินทัพต่อไปจนถึงฝั่งทะเลมาร์มารา (MARMARA SEA) เพื่อมุ่งเข้าสู่กรุงอิสตันบูล รัสเซียเกรงว่าอังกฤษจะต้องเข้าแทรกแซงจึงบีบบังคับให้องค์สุลต่านเจรจา

⁴อิสตันบูล เดิมคือเมืองคอนสแตนติโนเปิล (CONSTANTINOPLE).

⁵มัทธัย รัตนมณี, ประวัติศาสตร์การทูตยุโรป ค.ศ.1815-1914 (กรุงเทพฯ: ณะประดิษฐ์การพิมพ์, 2522), หน้า 103-104.

สงบศึก ต่อมาได้มีการทำสนธิสัญญาซาน สตีฟาโน⁶ (TREATY OF SAN STEFANO) ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1878 ซึ่งได้ก่อให้เกิดผลที่ติดตามมาคือ

1. บัลแกเรียได้กลายเป็นรัฐขนาดใหญ่ (GREATER BULGARIA) โดยการนำมาซิโดเนีย (MACEDONIA) เข้ามาผนวกเพื่อให้บัลแกเรียมีทางออกทางทะเลบริเวณทะเลอีเจียน (AEGEAN SEA) และให้บัลแกเรียมีสถานะภาพเป็นรัฐที่มีการปกครองตนเอง (AUTONOMOUS STATE) แต่ยังคงมีสถานะเป็นประเทศราชของตุรกี
2. รัสเซียจะได้รับดินแดนคอเคซัส (CAUCASUS) ซึ่งเป็นดินแดนที่อยู่ระหว่างทะเลดำกับทะเลเบสาบแคสเปียน (CASPIAN SEA)
3. เซอร์เบียและมอนเตนิโกรจะได้รับดินแดนเพิ่ม
4. จะเป็นการยืนยันยืนยันความเป็นเอกราชของเซอร์เบีย มอนเตนิโกรและโรมาเนีย
5. ตุรกีจะต้องจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามให้แก่รัสเซีย

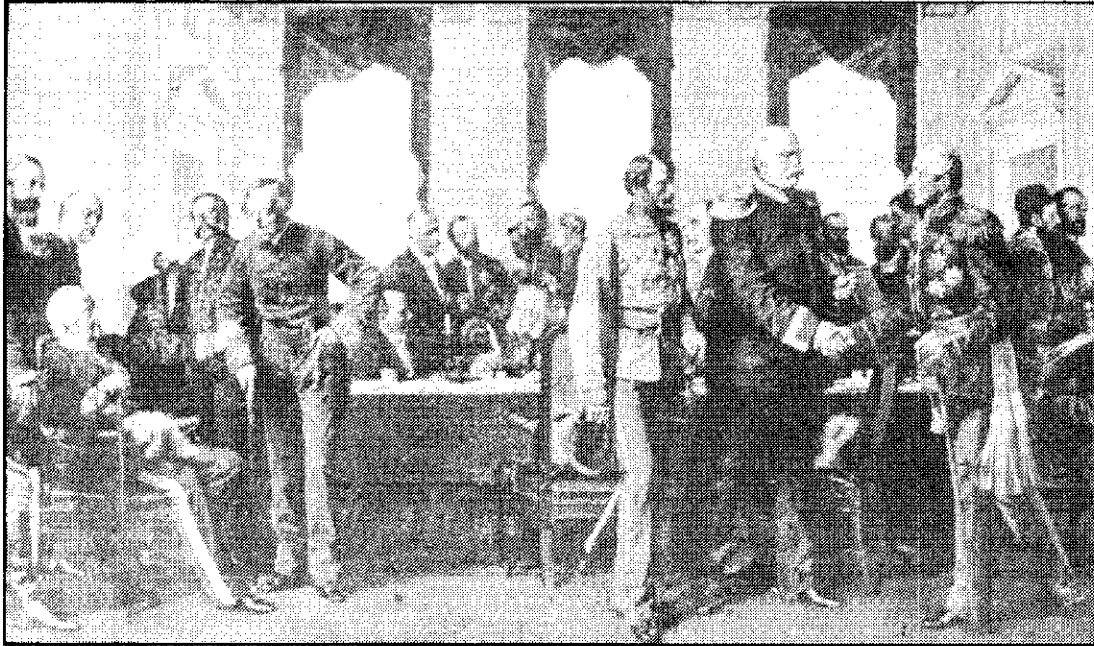
ออสเตรีย-ฮังการีและอังกฤษคัดค้านสนธิสัญญาซาน สตีฟาโน

ผลจากการทำสนธิสัญญาซาน สตีฟาโน ทำให้ออสเตรีย-ฮังการีและอังกฤษไม่พอใจที่เห็นรัสเซียเข้าไปมีอิทธิพลต่อรัฐที่เกิดขึ้นใหม่ในคาบสมุทรบอลข่าน โดยออสเตรีย-ฮังการีเกรงว่าการที่บัลแกเรียได้รับดินแดนเพิ่มเป็นจำนวนมากทางภาคตะวันตกของคาบสมุทรบอลข่านอาจส่งผลกระทบต่อดินแดนที่ออสเตรีย-ฮังการีมีแผนการขยายอำนาจเข้าไปสู่ เพราะออสเตรีย-ฮังการีมีแผนการขยายอำนาจเข้าไปยังทะเลอีเจียนโดยผ่านทางเมืองซาโลนิกา (SALONIKA) ดังนั้นการตั้งรัฐบัลแกเรียใหญ่โดยการผนวกมาซิโดเนียจึงเท่ากับเป็นการทำลายแผนการขยายอำนาจออกสู่ทะเลอีเจียนของออสเตรีย-ฮังการี

ส่วนอังกฤษไม่พอใจเพราะอังกฤษคิดว่าบัลแกเรียจะต้องกลายเป็นรัฐบริวาร (SATELLITE STATE) ของรัสเซียเท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้รัสเซียสามารถใช้เส้นทางทางบกผ่านรัฐบัลแกเรียใหญ่ออกสู่ทะเลเมดิเตอร์เรเนียนซึ่งจะทำให้รัสเซียเข้าไปมีอิทธิพลในบริเวณทะเลเมดิเตอร์เรเนียน อังกฤษจึงส่งเรือรบไปยังกรุงอิสตันบูลและเกาะมอลตา การคัดค้านของอังกฤษและออสเตรีย-ฮังการี ทำให้ประเทศมหาอำนาจอื่นๆ ต้องพลอยปฏิเสธที่จะยอมรับในสนธิสัญญาซาน สตีฟาโน⁷

⁶ซาน สตีฟาโน เป็นหมู่บ้านในตุรกีตั้งอยู่ใกล้กับกรุงอิสตันบูล.

⁷Alan Palmer, *The Penguin Dictionary of Modern History* (Aylesbury : Hazell Watson & Viney Limited, 1983), PP.255-256.

การประชุมที่เบอร์ลิน ปี ค.ศ. 1878

การประชุมที่เบอร์ลิน (CONGRESS OF BERLIN)

ประเทศมหาอำนาจซึ่งประกอบไปด้วย เยอรมนี อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย ออสเตรีย-ฮังการี และตุรกี ได้เข้าร่วมประชุมนานาชาติซึ่งจัดขึ้นที่กรุงเบอร์ลินในระหว่างเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม ค.ศ. 1878 โดยมีจุดมุ่งหมายในการแก้ไขสนธิสัญญาซาน สตีฟาโน และเพื่อจัดดุลอำนาจในบริเวณคาบสมุทรบอลข่านขึ้นใหม่ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับแก่กลุ่มประเทศมหาอำนาจโดยมีบิสมาร์คผู้แสดงบทบาทเป็นนายหน้าผู้ซื่อสัตย์ (HONEST BROKER) เพื่อไกล่เกลี่ยวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุม ซึ่งข้อตกลงต่างๆ ที่ได้ทำกันในการประชุมครั้งนี้ได้มีการเจรจาทกลงกันมาก่อนแล้วล่วงหน้า เพียงแต่มาลงนามยืนยันกันในการประชุมที่เบอร์ลิน ซึ่งมีผลออกมาเป็นสนธิสัญญาเบอร์ลิน (TREATY OF BERLIN) โดยมีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังต่อไปนี้คือ

1. ให้มีการแบ่งบัลแกเรียออกเป็น 3 ส่วนเพื่อให้บัลแกเรียเล็กลงโดย
 - 1.1 ให้สถาปนารัฐบัลแกเรียซึ่งมีการปกครองตนเองขึ้นทางตอนเหนือ

1.2 ให้แยกมณฑลรูเมเลียตะวันออก (PROVINCE OF EASTERN RUMELIA) ออกจากบัลแกเรียโดยให้อยู่ภายใต้การปกครองของตุรกี แต่เพียงในนามโดยมีผู้ว่าราชการมณฑลที่เป็นคริสเตียนทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง⁹

1.3 ให้มอบมาซิโดเนียกลับคืนสู่ตุรกี (จึงเท่ากับเป็นการปิดกั้นไม่ให้รัสเซียมีทางออกสู่ทะเลเอเจียน)

2. ออสเตรีย-ฮังการี ได้รับสิทธิเข้าครอบครองดินแดนบอสเนีย เฮอร์เซโกวีนา และโนวีบาซาร์⁹ (NOVIBAZAR)

3. รัสเซียได้รับการยืนยันในสิทธิครอบครองดินแดนคอเคซัส และดินแดนทางตอนใต้ของเบสซาราเบียจากโรมาเนียโดยโรมาเนียจะได้รับดอบรูจจา (DOBRUDJA) เป็นการตอบแทน

4. เป็นการยืนยันความเป็นเอกราชของเซอร์เบีย มอนเตนีโกรและโรมาเนีย โดยเซอร์เบียและมอนเตนีโกรจะได้รับดินแดนเพิ่มจากตุรกี

5. อังกฤษได้เข้าครอบครองเกาะไซปรัส (CYPRUS)

6. ดินแดนนอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นในคาบสมุทรบอลข่านให้มอบคืนแก่ตุรกีและตุรกีสัญญาที่จะทำการปฏิรูปภายในดินแดนที่มีประชากรคริสเตียนอาศัยอยู่ให้มีสภาพความเป็นอยู่ดีขึ้นโดยเฉพาะในดินแดนมาซิโดเนียและอาร์เมเนีย¹⁰ (ARMENIA)

รัสเซียถอนตัวออกจากการร่วมเป็นสมาชิกในสนธิสัญญาสันนิบาตสามจักรพรรดิครั้งที่ 1

ผลจากการประชุมที่เบอร์ลินได้สร้างความไม่พอใจแก่รัสเซียเป็นอย่างมาก เพราะรัสเซียคิดว่าบิสมาร์คไม่ได้ทำหน้าที่เป็นนายหน้าผู้ซื่อสัตย์อย่างแท้จริงแต่กลับโอนเอียงเข้าหาฝ่ายออสเตรีย-ฮังการีและอังกฤษ รัสเซียซึ่งได้ลงทุนทำสงครามกับตุรกีแต่กลับไม่ได้รับผลตอบแทนตามที่คาดหวังไว้ ฝ่ายบิสมาร์คก็มีเหตุผลที่ต้องตัดสินใจโอนเอียงเข้าหาฝ่าย

⁹ในปี ค.ศ.1885 มณฑลรูเมเลียตะวันออกได้ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของบัลแกเรียอีกครั้งตามข้อตกลงในสนธิสัญญาสันนิบาตสามจักรพรรดิครั้งที่ 2.

¹⁰โนวีบาซาร์ เป็นดินแดนที่อยู่ระหว่างเซอร์เบียกับมอนเตนีโกรจึงมีผลทำให้เซอร์เบียและมอนเตนีโกรไม่สามารถรวมกันได้และยังมีผลทำให้เซอร์เบียต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของออสเตรีย-ฮังการีโดยปริยาย เซอร์เบียกับออสเตรีย-ฮังการีจึงกลายเป็นศัตรูกันตั้งแต่นั้นมา.

¹⁰Palmer, *The Penguin Dictionary of Modern History*, PP.45-46

ออสเตรีย-ฮังการีและอังกฤษ ทั้งนี้ เพราะเยอรมนีไม่ต้องการเป็นศัตรูกับออสเตรีย-ฮังการี และอังกฤษภายในเวลาเดียวกัน นอกจากนี้ บิสมาร์คยังมีแผนการที่จะดึงอังกฤษให้เข้ามา ร่วมเป็นพันธมิตร และมีแผนการที่จะร่วมมือกับออสเตรีย-ฮังการีเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อ เยอรมนีทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ถ้าบิสมาร์คให้การสนับสนุนแก่รัสเซียก็อาจทำ ให้เยอรมนีต้องเข้าไปพัวพันกับขบวนการสลาฟที่รัสเซียให้การสนับสนุน ในที่สุดความไม่ พอใจของรัสเซียที่มีต่อบิสมาร์คจึงทำให้พระเจ้าซาร์อเล็กซานเดอร์ที่ 2 ทรงถอนรัสเซียออก จากการเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาสันนิบาตสามจักรพรรดิไปในปี ค.ศ. 1878

สนธิสัญญาการเป็นพันธมิตรระหว่างเยอรมนีกับออสเตรีย-ฮังการีในปี ค.ศ. 1879

การประชุมที่เบอร์ลินมีผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเยอรมนีกับออสเตรีย-ฮังการี เป็นไปในทางที่ดีขึ้น และบิสมาร์คคิดว่าความไม่พอใจของรัสเซียที่มีต่อเยอรมนีอาจทำให้ รัสเซียต้องตัดสินใจหันไปเป็นพันธมิตรกับฝรั่งเศสเยอรมนีจึงควรรหาพันธมิตรไว้คอยถ่วงดุล อำนาจ บิสมาร์คจึงติดต่อทาบทามออสเตรีย-ฮังการีซึ่งในขณะนั้น เคาน์จูเลียส อันดราสซี (COUNT JULIUS ANDRASSY) ผู้มีนโยบายสนับสนุนเยอรมนีกำลังดำรงตำแหน่งเป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในขณะเดียวกัน ออสเตรีย-ฮังการีก็กำลังหวั่น วิดกต่อท่าทีของรัสเซียในกรณีที่ออสเตรีย-ฮังการีได้สิทธิเข้าครอบครองบอสเนีย เฮอร์โกวีนา และโนวีบาซาร์ เคาน์จูเลียสจึงยอมตกลงทำสัญญาเป็นพันธมิตรกับเยอรมนีซึ่งมีลักษณะ เป็นสัญญาลับและนับเป็นสนธิสัญญาฉบับแรกในความร่วมมือทางการทหารเพื่อการช่วย เหลือซึ่งกันและกัน¹¹ เป็นที่รู้จักกันในนามของ **AUSTRO-GERMAN ALLIANCE** หรือ **DUAL ALLIANCE** โดยได้มีการตกลงทำสัญญาในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1879 ซึ่งมีสาระสำคัญ พอสรุปได้คือ

1. ถ้าประเทศใดประเทศหนึ่งถูกรัสเซียโจมตีอีกประเทศจะเข้าช่วยเหลือ
2. ถ้าประเทศใดประเทศหนึ่งถูกโจมตีจากประเทศมหาอำนาจนอกจากรัสเซีย (ในที่นี้คงหมายถึงฝรั่งเศส) อีกประเทศจะวางตัวเป็นกลาง
3. ถ้าประเทศใดประเทศหนึ่งถูกโจมตีจากศัตรู (จะเป็นใครก็ได้รวมทั้งฝรั่งเศส) ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากรัสเซีย ประเทศคู่สัญญาจะต้องเข้าช่วยเหลือ

¹¹Richard Pipes, **Modern Europe** (Illinois : The Dorsey Press,1981), P.9.

4. สนธิสัญญาฉบับนี้กำหนดอายุสัญญาเอาไว้เป็นเวลา 5 ปี

จากสาระสำคัญของสนธิสัญญาพันธมิตรระหว่างออสเตรีย-ฮังการีกับเยอรมนีแสดงให้เห็นถึงนโยบายของจักรพรรดิฟรานซิส โจเซฟที่ 1 ที่ทรงห่วงเกรงต่อการขยายอำนาจของรัสเซียมากกว่าความหวั่นเกรงที่จะทรงเห็นเยอรมนีทำสงครามกับฝรั่งเศส ในขณะที่เดียวกันยังเป็นการแสดงออกให้เห็นว่าบิสมาร์คไม่ได้กลัวฝรั่งเศสแต่กลัวการที่ฝรั่งเศสจะมีพันธมิตรมากกว่า สนธิสัญญาฉบับนี้ยังเป็นจุดเริ่มต้นของการเป็นพันธมิตรที่ดีต่อกันระหว่างเยอรมนีกับออสเตรีย-ฮังการีซึ่งจะมีผลยืนยาวไปตลอดสงครามโลกครั้งที่ 1

สนธิสัญญาสันนิบาตสามจักรพรรดิครั้งที่ 2 ค.ศ. 1881-1887

การลาออกจากการเป็นสมาชิกสันนิบาตสามจักรพรรดิในปี ค.ศ. 1878 ทำให้รัสเซียต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว ในปี ค.ศ. 1881 เมื่อพระเจ้าซาร์อเล็กซานเดอร์ที่ 3 (ค.ศ. 1881-1894) เสด็จขึ้นครองบัลลังก์รัสเซียสืบต่อจากพระราชบิดา นโยบายทางด้าน การต่างประเทศของรัสเซียจึงมีการเปลี่ยนแปลง พระเจ้าซาร์อเล็กซานเดอร์ที่ 3 ทรงหวั่นวิตกต่อความขัดแย้งที่ยังคงอยู่ระหว่างรัสเซียกับอังกฤษและยังทรงวิตกต่อการที่ออสเตรีย-ฮังการีขยายอิทธิพลเข้าไปในคาบสมุทรบอลข่านโดยการสนับสนุนของบิสมาร์ค รัสเซียกำลังต้องการพันธมิตรดังนั้นพระองค์จึงทรงขอทำสนธิสัญญาเป็นพันธมิตรกับเยอรมนี แต่บิสมาร์คได้เสนอเงื่อนไขให้ออสเตรีย-ฮังการีเข้าร่วม ดังนั้น จึงได้มีการรื้อฟื้นสนธิสัญญาสันนิบาตสามจักรพรรดิขึ้นมาใหม่ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1881 โดยมีสาระสำคัญพอสรุปได้คือ

1. ถ้าประเทศคู่สัญญาประเทศใดประเทศหนึ่งต้องทำสงครามกับประเทศที่สี่ ซึ่งไม่ใช่ตุรกี อีกสองประเทศคู่สัญญาที่เหลือจะต้องวางตัวเป็นกลาง

2. จะต้องมีไม่มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขดินแดนใดๆ ที่มีอยู่ของตุรกียกเว้นประเทศคู่สัญญาทั้งสามประเทศจะยินยอมเห็นด้วย และถ้าประเทศคู่สัญญาประเทศใดประเทศหนึ่งต้องทำสงครามกับตุรกี ประเทศคู่สัญญาประเทศนั้นจะต้องทำการปรึกษากับอีกสองประเทศคู่สัญญาที่เหลือในกรณีของการทำสนธิสัญญาสันติภาพ

3. ตุรกีจะต้องปิดช่องแคบเพื่อกั้นอิทธิพลของอังกฤษออกจากบริเวณทะเลดำและเพื่อเป็นการปกป้องดินแดนของรัสเซียทางตอนใต้ และประเทศคู่สัญญาทั้งสามประเทศจะร่วมทำการเตือนต่อตุรกีถ้าตุรกีละเมิดสัญญาโดยการเปิดช่องแคบ

4. ออสเตรีย-ฮังการี ได้รับอนุญาตให้ผนวกดินแดนบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนาได้ในโอกาสอันสมควร

5. ประเทศคู่สัญญาตกลงที่จะไม่คัดค้านการผนวกมณฑลรูเมเลียตะวันออกเข้ากับบัลแกเรีย¹²

การก่อตั้งกลุ่มสนธิสัญญาไตรภาคี (THE TRIPLE ALLIANCE OF 1882)

สนธิสัญญาการเป็นพันธมิตรกันทางทหารระหว่างออสเตรีย-ฮังการีกับเยอรมนีหรือ DUAL ALLIANCE ได้ถูกขยายออกเป็นสนธิสัญญาไตรภาคี หรือ TRIPLE ALLIANCE โดยการรับอิตาลีเข้าเป็นสมาชิกในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1882 โดยมีสาเหตุมาจากการที่ฝรั่งเศสได้เข้ายึดครองมณฑลตูนิส (TUNIS) ซึ่งเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของอาณาจักรตุรกีในแอฟริกาเหนือมาเป็นของฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1881 การกระทำของฝรั่งเศสได้รับการสนับสนุนอย่างลับๆ จากบิสมาร์คซึ่งต้องการหันเหความสนใจและเพื่อเป็นการชดเชยต่อฝรั่งเศสที่ต้องสูญเสียดินแดน อัลซัสและลอร์เรนให้แก่เยอรมนี มณฑลตูนิสมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่ทางตอนใต้ของแหลมอิตาลีจึงทำให้มีชาวอิตาลีอพยพเข้าไปอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและรัฐบาลอิตาลีก็มีแผนการที่จะผนวกมณฑลตูนิสเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอิตาลี การที่ฝรั่งเศสเข้ายึดครองมณฑลตูนิสในปี ค.ศ. 1881 จึงทำให้อิตาลีรู้ว่าอิตาลีกำลังอยู่อย่างโดดเดี่ยวทางด้านทหารเพราะการกระทำของฝรั่งเศสได้รับการสนับสนุนอย่างลับๆ จากทั้งอังกฤษและเยอรมนี นอกจากนี้อิตาลียังกังวลอยู่กับการที่ฝรั่งเศสอาจเข้าแทรกแซงกิจการภายในของอิตาลีโดยการสนับสนุนให้มีการฟื้นฟูอำนาจขององค์สันตปาปาขึ้นใหม่ที่กรุงโรม อิตาลีจึงควรแสวงหาพันธมิตรเพื่อไว้คานอำนาจของฝรั่งเศส

ออสเตรีย-ฮังการีดูไม่ค่อยจะพอใจต่อการที่อิตาลีเข้ามาร่วมเป็นพันธมิตรด้วย เพราะคิดว่าอิตาลีอาจแสวงหาประโยชน์โดยการเรียกร้องเอาดินแดนที่อิตาลีควรได้รับเพิ่มขึ้น ส่วนบิสมาร์คนั้นก็มีความพอใจเพราะถ้าเยอรมนีทำสงครามกับรัสเซียก็จะได้รับความช่วยเหลือจากออสเตรีย-ฮังการี แต่ถ้าเยอรมนีทำสงครามกับฝรั่งเศสก็จะได้รับความช่วยเหลือจากอิตาลี ในขณะที่เดียวกันรัสเซียก็มีข้อผูกพันกับเยอรมนีจากข้อตกลงในสนธิสัญญาสันนิบาตสามจักรพรรดิ¹³ แต่สิ่งที่บิสมาร์คพอใจมากที่สุดคือสามารถป้องกันการเป็นพันธมิตรระหว่างฝรั่งเศสกับรัสเซีย

¹²Bernstein and Green, *History of Civilization : Since 1648*, P.342.

¹³ประเสริฐ เรืองสกุล, *ยุโรปสมัยใหม่ ค.ศ.1789-1971* (พิมพ์ครั้งที่ 5; กรุงเทพฯ : พีระพินา, 2522), หน้า 177.

การเข้าร่วมในกลุ่มไตรภาคีของอิตาลีก็ยังมีข้อแม้ที่จะไม่ขอเป็นศัตรูกับอังกฤษ ทั้งนี้ เพราะอิตาลีมีสภาพทางภูมิศาสตร์เป็นแหลมที่มีทะเลล้อมรอบ การเป็นศัตรูกับอังกฤษ ซึ่งมีฐานะเป็นเจ้าทะเลจึงเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของอิตาลี จากข้อแม้ดังกล่าวจึงทำให้ อิตาลีไม่ได้เข้าร่วมกับฝ่ายเยอรมนีและออสเตรีย-ฮังการี เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1

สนธิสัญญาไตรภาคีมีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้คือ

1. ถ้าฝรั่งเศสโจมตีอิตาลีโดยไม่มีสาเหตุ ออสเตรีย-ฮังการีและเยอรมนีจะต้องช่วยเหลืออิตาลี
2. ถ้าฝรั่งเศสโจมตีเยอรมนี อิตาลีจะให้ความช่วยเหลือแก่เยอรมนี
3. ถ้าประเทศคู่สัญญาประเทศใดประเทศหนึ่งหรือสองประเทศต้องทำสงครามกับประเทศอื่นๆ อีกสองประเทศหรือมากกว่าสองประเทศขึ้นไป ประเทศคู่สัญญาที่เหลือที่ไม่ถูกโจมตีจะต้องให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศคู่สัญญาที่ถูกโจมตี

สนธิสัญญาไตรภาคีจะได้รับการต่ออายุทุกๆ 3 ปี และในการต่อสัญญาแต่ละครั้ง อิตาลีจะเป็นฝ่ายเรียกร้องให้ตนเองเป็นฝ่ายได้รับประโยชน์อยู่เสมอ เช่นในปี ค.ศ. 1887 อิตาลีสามารถเรียกร้องให้เยอรมนีสัญญาที่จะให้ความช่วยเหลือแก่อิตาลีในกรณีที่อิตาลีเข้าไปทำสงครามในแอฟริกาเหนือ นอกจากนี้ อิตาลียังตกลงกับออสเตรีย-ฮังการีที่จะรักษาสถานภาพเดิมของคาบสมุทรบอลข่านเอาไว้แต่ถ้าประเทศใดประเทศหนึ่งได้รับดินแดนเพิ่ม ประเทศคู่สัญญาอีกประเทศก็จะสามารถผนวกดินแดนเพิ่มได้ในจำนวนเนื้อที่เท่ากัน

การล่มสลายของสนธิสัญญาสันนิบาตสามจักรพรรดิในปี ค.ศ. 1887

การล่มสลายของสนธิสัญญาสันนิบาตสามจักรพรรดิมีสาเหตุต่อเนื่องมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเดือนกันยายน ค.ศ. 1885 เมื่อมลชลรุเมเลียตะวันออกได้ก่อการปฏิวัติแยกตัวออกจากการปกครองของตุรกี จนสามารถรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของบัลแกเรียได้สำเร็จภายใต้การสนับสนุนของเจ้าชายอเล็กซานเดอร์แห่งแบทเทนเบิร์ก (ALEXANDER OF BATTENBURG) ซึ่งมีตำแหน่งเป็นเจ้าผู้ปกครองบัลแกเรียเชื้อสายเยอรมันแต่ได้รับการสนับสนุนจากรัสเซีย แต่รัสเซียก็ไม่พอใจการกระทำของเจ้าชายอเล็กซานเดอร์ที่ทรงสนับสนุนให้รุเมเลียตะวันออกเข้ามารวมเป็นส่วนหนึ่งของบัลแกเรีย รัสเซียจึงสนับสนุนกลุ่มต่อต้านเจ้าชายอเล็กซานเดอร์ให้ก่อการปฏิวัติขับไล่พระองค์ออกจากตำแหน่งได้สำเร็จในปี ค.ศ. 1886 แต่ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับบัลแกเรียก็ไม่ดีขึ้น ในเวลาต่อมาคณะ

ผู้สำเร็จราชการในบัลแกเรียจึงเลือกเจ้าชายเฟอร์ดินานแห่งแซก-โคเบิร์ก-โกธา (FERDINAND OF SAXE-COBURG-GOTHA) ผู้มีเชื้อสายเยอรมันให้มาเป็นผู้ปกครองบัลแกเรียจึงทำให้อิทธิพลของเยอรมนีและออสเตรีย-ฮังการีเข้าไปมีบทบาทแทนที่อิทธิพลของรัสเซียในบัลแกเรีย นอกจากนี้ เจ้าชายเฟอร์ดินานยังทรงดำเนินนโยบายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัสเซีย¹⁴

รัสเซียแสดงความไม่พอใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในบัลแกเรียเป็นอย่างมาก เพราะว่าก่อนหน้านี้ ออสเตรีย-ฮังการีได้ขยายอิทธิพลเข้ามาในแหลมบอลข่านโดยการจัดตั้งระบบพันธมิตรขึ้นเช่น ในปี ค.ศ. 1881 ออสเตรีย-ฮังการีได้ทำสัญญาเป็นพันธมิตรกับเซอร์เบีย ซึ่งสนธิสัญญาฉบับนี้จะมีอายุยืนยาวไปจนถึงปี ค.ศ. 1895 และสาระสำคัญของสนธิสัญญาฉบับนี้ยังมีผลทำให้เซอร์เบียเกือบจะต้องกลายเป็นรัฐในอารักขาของออสเตรีย-ฮังการี ต่อมาในปี ค.ศ. 1883 ออสเตรีย-ฮังการีได้ทำสัญญาเป็นพันธมิตรกับโรมาเนีย ซึ่งสนธิสัญญาฉบับนี้จะมีข้อผูกพันกับทั้งเยอรมนีและอิตาลี ในฐานะที่อยู่ในกลุ่มไตรภาคีด้วยกัน ดังนั้น สนธิสัญญาระหว่างออสเตรีย-ฮังการีกับโรมาเนียจึงมีจุดมุ่งหมายโดยตรงที่จะดำเนินนโยบายเป็นปฏิปักษ์กับรัสเซีย

รัสเซียซึ่งไม่พอใจต่อการขยายอิทธิพลของออสเตรีย-ฮังการีในคาบสมุทรบอลข่านถึงขนาดแสดงความต้องการที่จะหันไปเป็นมิตรกับฝรั่งเศส และรัสเซียได้ถอนตัวออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มสนธิสัญญาสันนิบาตสามจักรพรรดิในปี ค.ศ. 1887 จึงเป็นสาเหตุให้สันนิบาตสามจักรพรรดิสิ้นสุดลงอย่างเด็ดขาดนับตั้งแต่นั้นมา

สนธิสัญญาระหว่างเยอรมนีกับรัสเซีย (REINSURANCE TREATY)

ในปี ค.ศ. 1887 นับเป็นปีที่ก่อความยุ่งยากต่อการดำเนินนโยบายทางการเมืองระหว่างประเทศของบิสมาร์คเป็นอย่างมาก นับเป็นเวลาถึง 16 ปีที่บิสมาร์คสามารถทำให้ฝรั่งเศสต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่จากปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในคาบสมุทรบอลข่านระหว่างออสเตรีย-ฮังการีกับรัสเซีย จึงทำให้รัสเซียปฏิเสธที่จะต่ออายุสัญญาสันนิบาตสามจักรพรรดิในปี ค.ศ. 1887 ดังนั้น บิสมาร์คจึงขอเจรจาเป็นการลับกับรัสเซียเพื่อทำสัญญา

¹⁴Barbara Jelavich and Charles Jelavich, "Bulgarian History", *Encyclopedia Americana*, Vol.4 (1974), P.754.

เป็นพันธมิตรระหว่างเยอรมนีกับรัสเซียโดยบิสมาร์คหวังว่าสนธิสัญญาฉบับนี้จะสามารถป้องกันความเป็นพันธมิตรระหว่างฝรั่งเศสกับรัสเซีย บิสมาร์คได้เสนอแผนการที่จะทำให้รัสเซียได้เข้าครอบครองดินแดนในคาบสมุทรบอลข่านซึ่งเป็นสิ่งที่รัสเซียไม่สามารถทำได้ด้วยตนเองเพราะอาจจะได้รับการขัดขวางจากทั้งอังกฤษและออสเตรีย-ฮังการี สนธิสัญญาพันธมิตรระหว่างเยอรมนีกับรัสเซีย มีการลงนามกันในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1879 โดยมีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้คือ

1. เยอรมนีและรัสเซียสัญญาที่จะวางตัวเป็นกลางถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำสงครามกับประเทศอื่น ยกเว้นในกรณีที่เยอรมนีโจมตีฝรั่งเศส หรือรัสเซียโจมตีออสเตรีย-ฮังการี
2. เยอรมนียอมรับว่าบัลแกเรียเป็นดินแดนที่อยู่ภายใต้เขตอิทธิพลของรัสเซีย
3. เยอรมนียอมรับในความคิดที่จะให้ทำการเปิดช่องแคบและได้ทำสัญญาเป็นการลับที่จะช่วยรัสเซียในความพยายามที่จะเดินทางเข้าออกสู่ทะเลดำให้เป็นผลสำเร็จ

จากสาระสำคัญของสนธิสัญญาฉบับนี้แสดงให้เห็นว่าเยอรมนีไม่ได้มีนโยบายที่จะก่อสงครามหรือไม่ซื่อสัตย์ต่อสนธิสัญญาที่ได้ทำไว้กับออสเตรีย-ฮังการี ต่อมาในปี ค.ศ. 1888 บิสมาร์คได้จัดพิมพ์สนธิสัญญาที่เยอรมนีทำไว้กับออสเตรีย-ฮังการี ในปี ค.ศ. 1879 ออกแจกจ่ายเพื่อเป็นการเตือนกลุ่มรัสเซียรักชาติซึ่งอาจจะวางแผนก่อการใดๆ ขึ้นในคาบสมุทรบอลข่าน ถึงแม้ว่าก่อนหน้านี้รัสเซียได้ร่วมลงนามในสัญญาเป็นพันธมิตรกับเยอรมนีมาแล้วก็ตาม¹⁵

การหมดอำนาจของบิสมาร์ค

เมื่อพระเจ้าไกเซอร์วิลเลียมที่ 2 (ค.ศ.1888-1918) เสด็จขึ้นครองราชย์ในปี ค.ศ. 1888 แล้ว นโยบายที่บิสมาร์คได้วางเอาไว้และวิธีการดำเนินนโยบายต่างประเทศก็ไม่สามารถดำเนินไปตามความต้องการของบิสมาร์คดังเช่นที่เคยเกิดขึ้นในอดีต ทั้งนี้ เพราะแนวทางดังกล่าวได้ขัดกับพระประสงค์และความต้องการของจักรพรรดิองค์ใหม่ นอกจากนี้ บิสมาร์คยังมีปัญหาขัดแย้งทางด้านการปกครองภายในกับจักรพรรดิองค์ใหม่จึงทำให้บิสมาร์คตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งไปในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1890 นับเป็นการสิ้นสุดยุคของอาณาจักรไรช์ภายใต้การดำเนินงานของบิสมาร์ค

¹⁵Bernstein and Green, *History of Civilization : Since 1648*, P.343.

การสิ้นสุดความเป็นพันธมิตรระหว่างเยอรมนีกับรัสเซีย

พระเจ้าไกเซอร์วิลเลียมที่ 2 ทรงมีความเชื่อว่าการดำเนินนโยบายต่างประเทศนั้นเยอรมนีควรเป็นพันธมิตรกับอังกฤษและออสเตรีย-ฮังการีและหันไปคินดีกับฝรั่งเศส สิ่งแรกที่พระองค์ทรงกระทำคือการปฏิเสธที่จะต่ออายุสัญญาการเป็นพันธมิตรระหว่างเยอรมนีกับรัสเซียในปี ค.ศ. 1890 ด้วยเหตุผลที่ว่าสนธิสัญญาฉบับนี้มีความยุ่งยากซับซ้อนและอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างเยอรมนีกับออสเตรีย-ฮังการี การกระทำดังกล่าวมีผลทำให้รัสเซียสามารถดำเนินนโยบายทางด้านต่างประเทศได้อย่างอิสระเพราะไม่ต้องผูกมัดตนเองไว้กับประเทศใดๆ ดังเช่นที่ฝรั่งเศสได้ปฏิบัติมาแล้วเป็นเวลาถึง 19 ปี

การเป็นพันธมิตรระหว่างฝรั่งเศสกับรัสเซียในปี ค.ศ. 1894

ฝรั่งเศสได้ดำเนินนโยบายทางการทูตเข้าหารัสเซียมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1886 เมื่อรัสเซียแสดงความไม่พอใจ เยอรมนีและออสเตรีย-ฮังการีในกรณีปัญหาที่เกิดขึ้นในบัลแกเรียและรูเมเลียตะวันออก ในขณะที่เดียวกันรัสเซียก็กำลังมีปัญหาด้านการเงินเพื่อนำไปขยายกิจการทางด้านรถไฟ ฝรั่งเศสจึงเสนอเงินกู้ให้แก่รัสเซียเป็นจำนวน 500 ล้านฟรังก์

ในเวลาเดียวกันพระเจ้าไกเซอร์วิลเลียมที่ 2 ทรงมีนโยบายที่จะหันกลับมาคินดีกับฝรั่งเศสเนื่องจากพระองค์ทรงเกรงว่ารัสเซียอาจจะหันไปเป็นพันธมิตรกับฝรั่งเศส พระองค์ทรงมีแผนการเสด็จไปเยือนฝรั่งเศสแต่ก็ติดที่ปัญหาอัลซัสกับลอร์เรนซึ่งเยอรมนียึดมาจากฝรั่งเศส

ในปี ค.ศ. 1891 รัสเซียได้เชิญกองเรือฝรั่งเศสไปเยือนรัสเซียและในปีเดียวกันนี้ทั้งสองประเทศก็เริ่มประกาศการทำสัญญาไมตรีต่อกันหลังจากที่เคยมีปัญหาต่อกันมาก่อนในสงครามไครเมีย นับเป็นความสำเร็จทางด้านกาทูตของฝรั่งเศสหลังจากที่ต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวมาเป็นเวลาถึง 20 ปี ปัจจัยที่ทำให้ฝรั่งเศสกับรัสเซียหันมาเป็นพันธมิตรกันได้เพราะประเทศทั้งสองต่างก็เกรงอิทธิพลของเยอรมนีและกลุ่มพันธมิตรของเยอรมนี¹⁶ ในเวลาต่อมาทั้งสองประเทศได้ร่วมประชุมเพื่อร่างสนธิสัญญาทางการทหารเพื่อป้องกันไม่ให้เยอรมนีดำเนินนโยบายก้าวร้าวเพราะเยอรมนีจะต้องเสี่ยงทำสงครามถึง 2 ด้านในเวลาเดียวกันสาระสำคัญของสนธิสัญญาฉบับนี้คือ

¹⁶มณีชัย รัตนมณี, ประวัติศาสตร์การทูตยุโรป ค.ศ.1815-1914, หน้า 128-129.

1. สนธิสัญญาทางทหารฉบับนี้จะมีผลตราบเท่าที่สนธิสัญญาไตรภาคี (TRIPLE ALLIANCE) ยังคงมีผลใช้บังคับ

2. ถ้าฝรั่งเศสถูกโจมตีจากเยอรมนีหรือถูกโจมตีจากอิตาลีภายใต้การสนับสนุนของเยอรมนี รัสเซียจะให้ความช่วยเหลือแก่ฝรั่งเศส

3. ถ้ารัสเซียถูกโจมตีจากเยอรมนีหรือถูกโจมตีจากออสเตรีย-ฮังการีภายใต้การสนับสนุนของเยอรมนี ฝรั่งเศสจะให้ความช่วยเหลือแก่รัสเซีย

4. กองกำลังของทั้งสองฝ่ายที่ควรมีไว้เพื่อวัตถุประสงค์ตามที่ได้ตกลงกันไว้คือ รัสเซียประมาณ 7 แสนถึง 8 แสนคน ฝรั่งเศสประมาณ 1 ล้าน 3 แสนคน

ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1894 ได้มีการให้สัตยาบันต่อสนธิสัญญาฉบับนี้จึงก่อให้เกิดกลุ่มสัมพันธไมตรีฝรั่งเศสรัสเซีย **FRANCO-RUSSIAN ENTENTE**¹⁷ หรือที่รู้จักกันอีกนามว่า **DUAL ALLIANCE**

อังกฤษกับการเปลี่ยนแปลงการดำเนินนโยบายระหว่างประเทศ

สภาพทางการเมืองของยุโรปตั้งแต่ปี ค.ศ. 1894 เป็นต้นมาได้มีการแบ่งขั้วอำนาจทางการเมืองระหว่างประเทศออกเป็น 2 ฝ่ายคือ

1. กลุ่มไตรภาคี (TRIPLE ALLIANCE) ประกอบไปด้วย เยอรมนี ออสเตรีย-ฮังการี และอิตาลี

2. กลุ่มสัมพันธไมตรีฝรั่งเศสรัสเซีย

ส่วนอังกฤษได้ดำเนินนโยบายอยู่อย่างโดดเดี่ยว หรือ SPENDID ISOLATION โดยไม่เข้ากับฝ่ายใด อังกฤษดำเนินนโยบายทางการเมืองระหว่างประเทศโดยจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับความขัดแย้งที่เกิดบนภาคพื้นทวีปยุโรป (THE CONTINENT) ถ้าไม่มีความจำเป็นหรือไม่ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของอังกฤษ อังกฤษมักจะทำหน้าที่เป็นผู้ถ่วงดุลอำนาจเสียมากกว่า การดำเนินนโยบายที่สำคัญของอังกฤษคือการปกป้องผลประโยชน์ของอังกฤษในภาคโพ้นทะเล (OVERSEAS POSSESSIONS)

¹⁷คำว่า ENTENTE เป็นภาษาฝรั่งเศสมีความหมายถึงความเข้าใจระหว่างประเทศ.

ผลกระทบจากการดำเนินนโยบายอยู่อย่างโดดเดี่ยวของอังกฤษ

นับตั้งแต่ยุโรปมีการแบ่งขั้วอำนาจออกเป็น 2 ฝ่ายแล้วนโยบายอยู่อย่างโดดเดี่ยวของอังกฤษก็ได้รับผลกระทบเรื่อยมา เช่น กรณีที่รัสเซียขยายอำนาจเข้าไปในจีนและคาบสมุทรเกาหลีตั้งแต่ปี ค.ศ. 1896 ทำให้ผลประโยชน์ของอังกฤษในจีนได้รับผลกระทบ อังกฤษรู้ว่าการเผชิญหน้ากับรัสเซียในตะวันออกไกล (FAR EAST) เป็นปัญหาใหญ่ เพราะภายหลังจากที่รัสเซียและฝรั่งเศสได้ตกลงเป็นพันธมิตรกันในปี ค.ศ. 1894 เพื่อความร่วมมือกันในยุโรป แต่โดยสภาพที่แท้จริงความร่วมมือระหว่าง 2 ประเทศจะผูกพันกันไปในทุกส่วนของโลก ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของอังกฤษที่มีอยู่ทั่วโลก นอกจากนี้ปัญหาที่มีกับรัสเซียแล้วอังกฤษยังมีปัญหากระทบกระทั่งกับฝรั่งเศส เช่น ปัญหาการแบ่งดินแดนไทย (SIAMESE CRISIS) ซึ่งเกิดขึ้นในระหว่างปี ค.ศ. 1893-1896¹⁸ ปัญหาวิกฤตการณ์ฟาโชดา (FASHODA CRISIS) ในปี ค.ศ. 1898 ซึ่งเป็นปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจนเกือบเป็นชนวนก่อให้เกิดสงครามระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสในแอฟริกาเหนือ ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อนโยบายอยู่อย่างโดดเดี่ยวและการขยายอาณานิคมของอังกฤษอีกกรณีได้แก่สงครามบัวร์ (BOER WAR) ซึ่งเกิดขึ้นในระหว่างปี ค.ศ. 1899-1902 ระหว่างอังกฤษกับสาธารณรัฐดัทช์ในแอฟริกาใต้ถึงแม้อังกฤษเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะในครั้งนี้แต่ผลที่เกิดขึ้นติดตามมาคือการเกิดความรู้สึกต่อต้านอังกฤษขึ้นในหลายประเทศในยุโรป

การแข่งขันระหว่างอังกฤษกับเยอรมนี

อังกฤษเคยขอเจรจายุติปัญหาที่เกิดขึ้นกับรัสเซียในสมัยที่ ลอร์ด ซาลิสบรี (LORD SALISBURY) เป็นนายกรัฐมนตรีในปี ค.ศ. 1898 เพื่อแบ่งเขตอิทธิพลระหว่างอังกฤษกับรัสเซียในจีนแต่ก็ได้รับการปฏิเสธจากรัสเซีย ต่อมาในปีเดียวกัน โจเซฟ แชมเบอร์เลน (JOSEPH CHAMBERLAIN) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอาณานิคมของอังกฤษได้ทาบถามขอเป็นไมตรีกับเยอรมนีแต่ก็ได้รับการปฏิเสธเพราะเยอรมนีไม่ต้องการทำลายสัมพันธภาพที่มีต่อรัสเซียและเยอรมนีไม่ต้องการหันมาช่วยปกป้องผลประโยชน์ของอังกฤษในดินแดนตะวันออกไกล ในขณะที่เดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างอังกฤษกับเยอรมนีกลับเลวลงกว่าที่เป็นมาในอดีตเมื่อนายพลเรือ อัลเฟรด เทอร์ปิตซ์ (ALFRED VON TIRPITZ) ได้รับการแต่งตั้งขึ้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทหารเรือในปี ค.ศ. 1898 เพราะหลังจาก

¹⁸Gordon A. Craig, *Europe, 1815-1914* (Illinois : The Dryden Press Inc.,1972), P.414.

นั้นเยอรมนีได้เริ่มนโยบายขยายกองทัพเรือโดยการสร้างเรือรบเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก นายพลเรือโทร์ปิตซ์มีความคิดว่าถ้าชาติใดสามารถสร้างกองทัพเรือให้มีขนาดใหญ่ก็จะทำให้ชาตินั้นกลายมาเป็นมหาอำนาจของโลก แต่การกระทำดังกล่าวกลับมีผลทำให้อังกฤษเกิดความหวั่นวิตกว่าเยอรมนีกำลังจะกลายมาเป็นคู่แข่งทางด้านแสนยานุภาพทางทะเลที่สำคัญของอังกฤษ อังกฤษจึงต้องนำงบประมาณทางด้านสวัสดิการสังคมมาสร้างเรือรบแข่งกับเยอรมนี อังกฤษยังมีปัญหาการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจกับเยอรมนีเมื่อสินค้าของเยอรมนีได้กลายมาเป็นคู่แข่งที่สำคัญของสินค้าอังกฤษในตลาดโลก

ทางรถไฟสายเบอร์ลิน-แบกแดด (BERLIN-BAGHDAD RAILWAY)

ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างอังกฤษกับเยอรมนีอีกกรณีหนึ่งคือการที่ธนาคารชาติของเยอรมนี (DEUTSCHE BANK) ได้รับสัมปทานในการสร้างทางรถไฟสายเบอร์ลิน-แบกแดดจากรัฐบาลตุรกีในปี ค.ศ. 1899 ทำให้ชาวอังกฤษเกิดการแบ่งความคิดเห็นในเรื่องนี้ออกเป็น 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายที่สนับสนุนให้สร้างเพราะจะทำให้เยอรมนีกลายมาเป็นผู้ขัดขวางการขยายอิทธิพลของรัสเซียเข้าไปในตุรกี แต่ฝ่ายที่คัดค้านเห็นว่าการสร้างทางรถไฟสายดังกล่าวอาจส่งผลให้เยอรมนีเข้าไปมีอิทธิพลในอ่าวเปอร์เซียซึ่งอาจส่งผลกระทบต่ออาณานิคมของอังกฤษในอินเดีย ในเวลาต่อมาเมื่อความสัมพันธ์ระหว่างเยอรมนีกับอังกฤษเลวลง มติมหาชนของอังกฤษจึงต่อต้านโครงการดังกล่าวอย่างรุนแรง ดังนั้นการสร้างทางรถไฟสายเบอร์ลิน-แบกแดด จึงกลายมาเป็นความขัดแย้งอีกกรณีหนึ่งที่เกิดขึ้นระหว่างอังกฤษกับเยอรมนี¹⁹

การเป็นพันธมิตรระหว่างอังกฤษกับญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1902

อังกฤษสามารถยุติการดำเนินนโยบายอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้สำเร็จเมื่ออังกฤษตกลงทำสัญญาเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น (ANGLO-JAPANESE ALLIANCE) ในปี ค.ศ. 1902 ทั้งนี้เพราะญี่ปุ่นกำลังประสบกับปัญหาการขยายอิทธิพลของรัสเซียเข้าไปในจีนซึ่งเป็นปัญหาเช่นเดียวกับที่อังกฤษได้รับ ดังนั้น จึงทำให้ผู้แทนของทั้งสองประเทศเปิดการเจรจากันจนสามารถตกลงทำสัญญาเป็นพันธมิตรต่อกันได้สำเร็จในปี ค.ศ. 1902

¹⁹Palmer, *The Penguin Dictionary of Modern History*, P.46.

สาระสำคัญของสนธิสัญญาฉบับนี้พอสรุปได้คือ

1. ถ้าประเทศคู่สัญญาประเทศใดประเทศหนึ่งต้องทำสงครามกับประเทศมหาอำนาจเพียงประเทศเดียว ประเทศคู่สัญญาอีกประเทศจะต้องวางตัวเป็นกลาง
2. ถ้าประเทศคู่สัญญาประเทศใดประเทศหนึ่งต้องทำสงครามกับประเทศมหาอำนาจสองประเทศ ประเทศคู่สัญญาอีกประเทศจะต้องให้ความช่วยเหลือ
3. ประเทศคู่สัญญาจะต้องไม่ทำสนธิสัญญาใดๆ กับรัสเซียจนกว่าจะได้รับการยินยอมจากประเทศคู่สัญญาอีกประเทศ

ต่อมาในระหว่างปี ค.ศ. 1904-1905 ก็ได้เกิดสงครามระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น (RUSSO-JAPANESE WAR) และสงครามได้จบลงด้วยชัยชนะของญี่ปุ่น

การตกลงทำความเข้าใจระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1904 (ENTENTE CORDIALE)

ภายหลังการเจรจาเพื่อเป็นไมตรีระหว่างอังกฤษกับเยอรมนีล้มเหลวลงแล้วจึงพอมีทางเป็นไปได้ที่อังกฤษจะสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีกับฝรั่งเศส เมื่อลอร์ดแลนสดาวน์ (LORD LANSDOWNE) เข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสืบต่อจาก ลอร์ด ซาลิสบูรี ในปี ค.ศ.1900 แล้ว ลอร์ด แลนสดาวน์ ก็เริ่มหันมาเจรจากับปัญหาที่เคยเกิดขึ้นในอดีตกับฝรั่งเศส ในขณะเดียวกัน เดลคาสเซ (DELCASSE) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของฝรั่งเศสซึ่งเข้ารับตำแหน่งตั้งแต่ปี ค.ศ. 1898 ในขณะที่กำลังเกิดวิกฤตการณ์ ฟาโซดามีความคิดว่าฝรั่งเศสคงไม่สามารถต่อสู้กับทั้งเยอรมนีในยุโรปและอังกฤษในแอฟริกาได้ในเวลาเดียวกัน เดลคาสเซจึงยอมหันมาเจรจากับอังกฤษ ต่อมาในปี ค.ศ. 1903 พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 7 (EDWARD VII ค.ศ.1901-1917) พระราชโอรสองค์ใหญ่ของอดีตพระราชินีวิกตอเรียซึ่งเพิ่งขึ้นดำรงตำแหน่งกษัตริย์อังกฤษได้เสด็จไปเยือนกรุงปารีสและพระองค์ก็ได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นจากประชาชนชาวปารีส จึงกลายเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสอีกทางหนึ่ง

ต่อมาเมื่อประธานาธิบดีลูเบท (LOUBET) เดินทางไปเยือนกรุงลอนดอน เพื่อเป็นการตอบแทนผู้แทนของทั้งสองประเทศจึงเริ่มการเจรจาปรับความเข้าใจกันจนสามารถทำความตกลงกันได้ โดยได้มีการลงนามในสัญญาต่อกันในเดือนเมษายน ค.ศ. 1904 ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนามของข้อตกลง ENTENTE CORDIALE ซึ่งเป็นข้อตกลงเกี่ยวกับปัญหาอาณานิคมที่เกิดขึ้นในอดีตและจะเป็นแนวทางก้าวไปสู่ข้อตกลงทางทหารในเวลาต่อมา

ข้อตกลงทำความเข้าใจกันระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสมีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังต่อไปนี้คือ

1. ฝรั่งเศสยอมรับการคงอำนาจของอังกฤษในอียิปต์ในขณะที่เดียวกันอังกฤษก็จะสนับสนุนการขยายอำนาจของฝรั่งเศสในโมร็อกโก

2. ฝรั่งเศสยอมบอกเลิกสิทธิที่มีอยู่ในบริเวณเกาะนิวฟันด์แลนด์ (NEWFOUNDLAND) แต่ฝรั่งเศสยังคงมีสิทธิในการจับปลาในบริเวณนี้ เพื่อแลกกับการที่ฝรั่งเศสจะได้รับดินแดนแกมเบียและดินแดนในบริเวณลุ่มแม่น้ำไนเจอร์ซึ่งอยู่ในแอฟริกาตะวันตกเป็นการตอบแทน

3. ประเทศไทยจะกลายมาเป็นรัฐกันชนเพื่อแบ่งเขตอิทธิพลระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และอังกฤษกับฝรั่งเศสยังคงลงที่จะระงับข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นในบริเวณหมู่เกาะนิวเฮบริดีส (NEW HEBRIDES) และเกาะมาดากัสการ์ (MADAGASCAR) ด้วยสันติวิธี

ในปี ค.ศ. 1906 อังกฤษกับฝรั่งเศสก็เริ่มหันมาเจรจาเกี่ยวกับข้อตกลงทางทหาร เช่น การกำหนดกำลังทางบกและทางทะเล และอังกฤษยังได้ให้ความหวังต่อการช่วยเหลือฝรั่งเศสในกรณีที่ฝรั่งเศสถูกโจมตีจากเยอรมนี²⁰

การตกลงทำความเข้าใจระหว่างอังกฤษกับรัสเซียในปี ค.ศ. 1907

อังกฤษกับรัสเซียมีปัญหาขัดแย้งเรื่องการขยายเขตอิทธิพลในจีนจนกระทั่งอังกฤษขอเจรจาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับรัสเซียในปี ค.ศ. 1898 แต่ก็ต้องล้มเหลว ต่อมาเมื่อรัสเซียพ่ายแพ้สงครามต่อญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1905 แล้ว ความบาดหมางระหว่างอังกฤษกับรัสเซียในตะวันออกไกลก็ยุติลง เมื่อเกิดวิกฤตการณ์โมร็อกโกจนกระทั่งมีการประชุมกันขึ้นที่เมืองอัลเจซีร์ (ALGECIRAS CONFERENCE) ในปี ค.ศ. 1906 อังกฤษจึงมีโอกาสร่วมมือกับรัสเซียโดยทั้งสองประเทศได้ร่วมมือกันให้ความช่วยเหลือแก่ฝรั่งเศสในการประชุมครั้งนี้ ฝรั่งเศสจึงเห็นเป็นโอกาสอันดีในการชักนำอังกฤษและรัสเซียให้มาเจรจาดอกงปัญหาที่เคยเกิดขึ้นในอดีตโดยเฉพาะปัญหาอาณานิคมซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้ประเทศทั้งสองเกิดความขัดแย้งกัน จนกระทั่งประเทศทั้งสองสามารถทำความเข้าใจตกลงกันได้และมีการลงนาม

²⁰Bernstein and Green, *History of Civilization : Since 1648*, P.345.

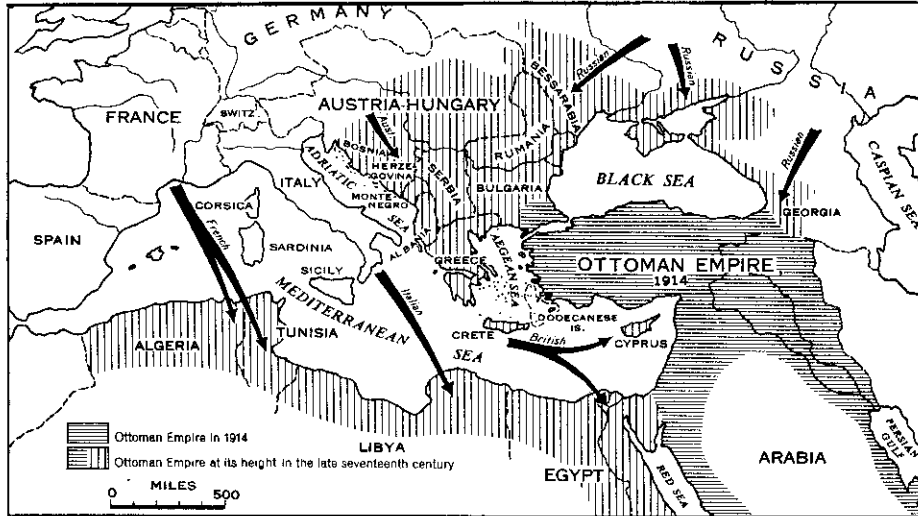
ในวันที่ 31 สิงหาคม ค.ศ. 1907 ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนามของ **ANGLO-RUSSIAN AGREEMENT** โดยมีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้คือ

1. เกี่ยวกับปัญหาเปอร์เซีย ได้มีการตกลงแบ่งเปอร์เซียออกเป็น 3 เขตโดย
 - 1.1 รัสเซียจะได้รับดินแดนทางตอนเหนือ
 - 1.2 ดินแดนตอนกลางจะกลายมาเป็นเขตเป็นกลาง
 - 1.3 อังกฤษจะได้รับดินแดนทางตอนใต้
2. รัสเซียยอมรับว่าอัฟกานิสถาน (AFGHANISTAN) ไม่ใช่ดินแดนที่อยู่ภายใต้เขตอิทธิพลของรัสเซีย ส่วนอังกฤษตกลงที่จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในของอัฟกานิสถาน
3. อังกฤษและรัสเซียต่างก็ยอมรับว่าทิเบต (TIBET) อยู่ภายใต้การปกครองของจีน
4. รัสเซียยอมรับว่าอ่าวเปอร์เซียเป็นเขตอิทธิพลของอังกฤษ ในขณะที่อังกฤษได้เสนอการเปลี่ยนแปลงข้อตกลงเดิมในบริเวณช่องแคบ (BOSPORUS-DARDANELLES) เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อรัสเซีย

กลุ่มไตรพันธมิตรปี ค.ศ.1907 (TRIPLE ENTENTE)

เมื่ออังกฤษสามารถเจรจาตกลงปัญหาอาณานิคมที่เกิดขึ้นในอดีตกับรัสเซียได้สำเร็จในปี ค.ศ. 1907 จึงเท่ากับเป็นการสร้างขั้วอำนาจขึ้นมาใหม่ในยุโรป ซึ่งประกอบไปด้วย ฝรั่งเศส รัสเซีย และอังกฤษ หรือที่รู้จักกันในนามของกลุ่มไตรพันธมิตร หรือ **TRIPLE ENTENTE** โดยไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไขปัญหาการเมืองระหว่างประเทศในยุโรป แต่ต้องการต่อต้านการขยายอำนาจของเยอรมนีเข้าไปในบริเวณตะวันออกกลาง ข้อตกลงที่เกิดขึ้นในตอนแรกไม่ได้มุ่งในความร่วมมือกันทางการทหารจนกระทั่งเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ขึ้นในปี ค.ศ. 1914 แล้ว กลุ่มไตรพันธมิตรจึงหันมาร่วมมือกันทางการทหารจนถึงปี ค.ศ. 1917 รัสเซียจึงได้แยกตัวออกจากสงครามโลกครั้งที่ 1 เพราะเกิดการปฏิวัติขึ้นในรัสเซีย²¹

²¹Felix Gilbert, *The End of the European Era 1890 to the Present* (2nd ed ; New York : W.W. Norton & Company, 1979), PP.120-122.

อาณาจักรตุรกีในปี ค.ศ. 1914
 ที่มา The Mainstream of Civilization

วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1

ความสำเร็จในการก่อตั้งกลุ่มไตรพันธมิตร (TRIPLE ENTENTE) และกลุ่มไตรภาคี (TRIPLE ALLIANCE) ได้ก่อให้เกิดความตึงเครียดขึ้นในยุโรปและในระยะเวลาก่อนที่สงครามโลกครั้งที่ 1 จะเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1914 ได้เกิดวิกฤตการณ์ต่างๆ ขึ้นดังต่อไปนี้คือ

วิกฤตการณ์โมร็อกโกครั้งที่ 1 ในระหว่างปี ค.ศ. 1905-1906 (THE FIRST MOROCCAN CRISIS)

หลังจากที่อังกฤษกับฝรั่งเศสสามารถตกลงทำความเข้าใจแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในอดีตได้สำเร็จในปี ค.ศ. 1904 แล้ว ก็จะมีผลสร้างความกังวลให้แก่เยอรมนีเป็นอย่างมาก ในปี ค.ศ. 1905 เมื่อเยอรมนีรู้ว่าฝรั่งเศสได้พยายามเข้าไปมีบทบาทในโมร็อกโกทั้งทางด้าน

การทหารและทางด้านการคลังจักรพรรดิไกเซอร์วิลเลียมที่ 2 จึงเสด็จไปเยือนโมร็อกโกในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1905 และพระองค์ได้ทรงประกาศยอมรับในสถานภาพขององค์สุลต่านแห่งโมร็อกโกและทรงยืนยันในความเป็นเอกราชของโมร็อกโก นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงประกาศจะไม่ยอมรับการทำสัญญาใดๆ ระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสในกรณีที่เกี่ยวข้องกับโมร็อกโก

ในเวลาต่อมารัฐบาลเยอรมันได้เรียกร้องให้มีการจัดประชุมนานาชาติเพื่อพิจารณาถึงสถานภาพของโมร็อกโกเพื่อหวังที่จะทดสอบความเข้มแข็งของความสัมพันธ์ที่เพิ่งเริ่มต้นระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศส แต่การกระทำดังกล่าวก็ได้รับการคัดค้านอย่างรุนแรงจากเดลคาสเซ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของฝรั่งเศส แต่รัฐบาลฝรั่งเศสก็ยังไม่ต้องการเสี่ยงที่จะทำสงครามกับเยอรมนีในเวลานั้นเพราะไม่แน่ใจว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากอังกฤษ เพื่อเป็นการลดความกดดันทางการเมืองที่เกิดขึ้น เดลคาสเซจึงถูกบังคับให้ลาออกจากตำแหน่ง ซึ่งการกระทำดังกล่าวเปรียบเสมือนกับชัยชนะที่เยอรมนีได้รับจากวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งนี้

ในเวลาต่อมาได้มีการจัดประชุมนานาชาติขึ้นที่เมืองอัลเจียร์สในประเทศสเปน ในระหว่างเดือนมกราคม-เมษายน ค.ศ. 1906 เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในโมร็อกโกในระหว่างการประชุมอังกฤษได้ให้การสนับสนุนต่อฝรั่งเศสเป็นอย่างดี ส่วนเยอรมนีมีเพียงออสเตริยา-ฮังการีเป็นฝ่ายให้การสนับสนุน ผลจากการประชุมดูเหมือนเยอรมนีจะเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ แต่ก็ยังเป็นชัยชนะแบบผิวเผิน เพราะฝรั่งเศสได้กลายมาเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการประชุมในครั้งนี้อย่างมากที่สุดโดยที่ประชุมยอมรับว่าโมร็อกโกยังคงเป็นประเทศเอกราชแต่ต้องเปิดประเทศให้ชาติต่างๆ เข้ามาติดต่อค้าขายได้ทัดเทียมกันและให้สเปนกับฝรั่งเศสเป็นผู้ควบคุมกรมตำรวจในโมร็อกโก โมร็อกโกจะต้องสร้างธนาคารชาติขึ้นโดยให้อยู่ภายใต้การควบคุมของฝรั่งเศส อังกฤษ เยอรมนีและสเปน ผลที่ติดตามมาจากการประชุมในครั้งนี่คือการแสดงออกถึงความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศส²²

²²Ibid., PP.113-115.

ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในอาณาจักรตุรกี

ในปี ค.ศ. 1907 เมื่ออังกฤษกับรัสเซียสามารถตกลงทำความเข้าใจกันได้จึงก่อให้เกิดความหวาดกลัวขึ้นในบรรดากลุ่มชาวเตอร์ก เพราะการทำความตกลงดังกล่าวมีผลต่อความอยู่รอดของตุรกี ในอดีตตุรกีสามารถรักษาอำนาจไว้ได้ก็เพราะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างอังกฤษกับรัสเซีย ดังนั้น เมื่อเห็นประเทศทั้งสองสามารถทำความเข้าใจตกลงกันได้ กลุ่มเตอร์กหนุ่ม (YOUNG TURKS) จึงก่อการปฏิวัติ

กลุ่มเตอร์กหนุ่ม เป็นขบวนการเสรีนิยมที่เคยถูกเนรเทศไปอยู่ต่างประเทศมีจุดมุ่งหมายในการล้มการปกครองของสุลต่านอับดุล ฮามิดที่ 2 โดยวิธีการปฏิรูปและส่งเสริมการใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1876 นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1903 เป็นต้นมา กลุ่มเตอร์กหนุ่มได้ทำการติดต่อกับบรรดาชนกลุ่มน้อยชาตินิยมที่อาศัยอยู่ในอาณาจักรตุรกีโดยเฉพาะในมาซิโดเนีย (MACEDONIA) และในอาร์เมเนีย (ARMANIA) ให้มีโอกาสดำเนินการปกครองตนเอง

การปฏิวัติในมาซิโดเนีย

ในปี ค.ศ. 1907 กลุ่มเตอร์กหนุ่มที่ถูกเนรเทศและลี้ภัยไปอยู่ที่กรุงปารีสได้ติดต่อยุบรวมมือกับกลุ่มนายทหารภายใต้การนำของไนซี เบ (NAIZI BEY) เพื่อก่อการปฏิวัติขึ้นในมาซิโดเนียในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1908 การปฏิวัติได้ขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว ในเวลาต่อมากลุ่มก่อการปฏิวัติได้ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของคณะกรรมการเพื่อการรวมและก้าวหน้า (COMMITTEE OF UNION AND PROGRESS) ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มนายทหารหนุ่ม ภายใต้การนำของกลุ่มผู้มีอำนาจสามคน (TRIUMVIRATE) คือ เอนเวอร์ (ENVER) ทาลัต (TALAAT) และเจมัล (JEMAL)

ความแตกแยกในกลุ่มเตอร์กหนุ่ม

ในวันที่ 24 กรกฎาคม ค.ศ. 1908 สุลต่านอับดุล ฮามิด ที่ 2 ทรงยอมมอบอำนาจให้แก่กลุ่มนายทหารและพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ชาวเตอร์ก รัฐสภาของตุรกีเปิดประชุมในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1908 แต่ได้เกิดความแตกแยกขึ้นภายในรัฐสภาระหว่างกลุ่มเตอร์กหนุ่มเสรีนิยมดั้งเดิมที่เคยถูกเนรเทศ กับกลุ่มเตอร์กหนุ่มนายทหาร ซึ่งมีนโยบายชาตินิยมรุนแรงซึ่งไม่ต้องการเห็นอาณาจักรตุรกีเกิดการแตกแยก จึงต่อต้านขบวนการเสรีนิยมและต่อต้านการปกครองตนเองของพวกเขาชนกลุ่มน้อย ต่อมาเมื่อเกิดสงครามบอลข่านขึ้นใน

ระหว่างปี ค.ศ. 1912-1913 อิทธิพลของกลุ่มผู้มีอำนาจสามคนมีเพิ่มขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การมีสัมพันธอันดีระหว่างตุรกีกับเยอรมนี ถึงแม้กลุ่มเตอร์กหนุ่มเสรีนิยมดั้งเดิมจะนิยมในอังกฤษกับฝรั่งเศส แต่แอนเวอร์กับทาลัตท์ซึ่งเป็นผู้นำฝ่ายทหารเป็นฝ่ายนิยมเยอรมนี และทั้งสองได้ครองอำนาจไปจนกระทั่งถูกปลดออกจากตำแหน่งไปในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1918²³

วิกฤตการณ์บอสเนียในระหว่างปี ค.ศ. 1908-1909 (BOSNIAN CRISIS)

จากข้อตกลงที่ได้ทำไว้ในสนธิสัญญาเบอร์ลินในปี ค.ศ. 1878 บอสเนียและเฮอร์เซโกวีนาได้กลายมาเป็นดินแดนที่อยู่ภายใต้การปกครองของออสเตรีย-ฮังการีแต่ก็ยังคงมีสถานภาพเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของอาณาจักรตุรกี ออสเตรีย-ฮังการีได้ทำการพัฒนาและปฏิบัติต่อบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนาเหมือนกับเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรออสเตรีย-ฮังการี โดยมีจุดมุ่งหมายในการกำจัดอิทธิพลของตุรกีออกจากดินแดนแห่งนี้

รัสเซียกับปัญหาช่องแคบ

เมื่อตุรกีตกอยู่ภายใต้การปกครองของกลุ่มนายทหารหนุ่มซึ่งมีนโยบายชาตินิยมรุนแรงจึงทำให้ออสเตรีย-ฮังการีเกรงว่าอาจส่งผลกระทบต่อ การปกครองภายในบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา ออสเตรีย-ฮังการีจึงเตรียมแผนการผนวกบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนาให้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรออสเตรีย-ฮังการี ในขณะที่เดียวกันรัสเซียซึ่งเกรงว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่เกิดขึ้นภายในตุรกีอาจส่งผลกระทบมาสู่รัสเซีย ดังนั้นในเดือนกันยายน ค.ศ. 1908 รัสเซียจึงจัดการหารือกันขึ้นระหว่างอเล็กซานเดอร์ อีสโวลสกี (ALEXANDER IZVOLSKY) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของรัสเซียกับเคาน์ อาลัวส์ อาเรนธัล (COUNT ALOIS AEHRENTHAL) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของออสเตรีย-ฮังการี ซึ่งทั้งสองได้ทำความตกลงกันโดยรัสเซียจะสนับสนุนให้ออสเตรีย-ฮังการี ผนวกบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา ในขณะที่เดียวกันออสเตรีย-ฮังการีก็จะสนับสนุนให้รัสเซียสามารถนำเรือรบผ่านเข้าออกช่องแคบ ซึ่งรัสเซียไม่แน่ใจว่าจะสามารถทำได้เพราะถือเป็นการละเมิดข้อตกลงเรื่องช่องแคบ (STRAITS CONVENTION) ซึ่งได้มีการตกลงลงนามกันในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1841 โดยอังกฤษ รัสเซีย ฝรั่งเศส

²³Palmer, *The Penguin Dictionary of Modern History*, P.312.

ออสเตรียและรัสเซีย ซึ่งมีสาระสำคัญคือการปิดช่องแคบบอสฟอรัส-ดาร์ดาเนลส์ ไม่ให้เรือรบชาติใดผ่านเข้าออกในสภาวะสันติ ดังนั้น รัสเซียจึงเรียกร้องให้จัดการประชุมนานาชาติขึ้นเพื่อรับรองในเรื่องของการผ่านช่องแคบ เมื่อออสเตรีย-ฮังการีไม่สามารถตอบสนองข้อเรียกร้องของรัสเซีย จึงเท่ากับว่าข้อตกลงที่ทำกันระหว่างรัสเซียกับออสเตรีย-ฮังการียังไม่มีผลใช้ในทางปฏิบัติ

ออสเตรีย-ฮังการีผนวกบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนาในปี ค.ศ. 1908

ในวันที่ 5 ตุลาคม ค.ศ. 1908 บัลแกเรียได้ประกาศเอกราชแยกตัวออกจากการปกครองของอาณาจักรตุรกี ต่อมาในวันที่ 7 ตุลาคม ค.ศ. 1908 ออสเตรีย-ฮังการีจึงถือโอกาสผนวกบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนาเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรออสเตรีย-ฮังการี จึงเท่ากับเป็นการละเมิดสนธิสัญญาเบอร์ลินที่ทำไว้ในปี ค.ศ. 1878 ซึ่งมีผลตามมาคือ อังกฤษเกิดความไม่พอใจจึงให้การสนับสนุนแก่รัสเซียแต่รัสเซียกลับขอให้อังกฤษช่วยเปิดช่องแคบให้เรือรบรัสเซียผ่านเข้าออกเพื่อเป็นการชดเชยต่อการที่ออสเตรีย-ฮังการีผนวกบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนาจึงทำให้อังกฤษไม่พอใจ

ในขณะเดียวกันฝรั่งเศสก็ไม่พอใจรัสเซียซึ่งเป็นพันธมิตรแต่กลับไปทำสัญญากับออสเตรีย-ฮังการีโดยไม่บอกให้ฝรั่งเศสรู้ ส่วนออสเตรีย-ฮังการีได้สงวนท่าทีและไม่ต้องการจัดประชุมใดๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และในที่สุดออสเตรีย-ฮังการีก็สามารถผนวกบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนาได้เป็นผลสำเร็จในขณะที่รัสเซียไม่ได้อะไรตอบแทน และเพื่อเป็นการลดกระแสความกดดันทางการเมืองระหว่างประเทศ ออสเตรีย-ฮังการีและบัลแกเรียจึงได้เสนอเงินชดเชยให้แก่ตุรกี ในเวลาต่อมารัสเซียได้เสนอจ่ายเงินชดเชยให้แก่ตุรกีแทน บัลแกเรียจึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับบัลแกเรียดีขึ้น เพราะถือเป็นการสนับสนุนการประกาศเอกราชของบัลแกเรีย

ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1908 เยอรมนีได้รับรองการผนวกบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนาของออสเตรีย-ฮังการี และเยอรมนีขู่ว่าจะทำสงครามกับรัสเซียถ้ารัสเซียไม่ยอมรับรองการผนวกบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนาของออสเตรีย-ฮังการี รัสเซียจึงต้องยอมรับรองการกระทำของออสเตรีย-ฮังการี ส่วนเซอร์เบียรู้สึกผิดหวังต่อการกระทำของออสเตรีย-ฮังการีเป็นอย่างมาก เพราะเซอร์เบียมีแผนการผนวกบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนาเพื่อขยายอาณาจักรเซอร์เบียให้เป็นมหาอาณาจักรและเพื่อใช้เป็นเส้นทางออกสู่ทะเล ถ้าบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา ยังคงอยู่ภายใต้การปกครองของตุรกีที่อ่อนแอแผนการของเซอร์เบียก็ยัง

พอมิท่างเป็นไปได้อ แต่เมื่อออสเตรีย-ฮังการีผนวกบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนาภายใต้การสนับสนุนของเยอรมนีจึงทำให้ความหวังของเซอร์เบียหมดไป

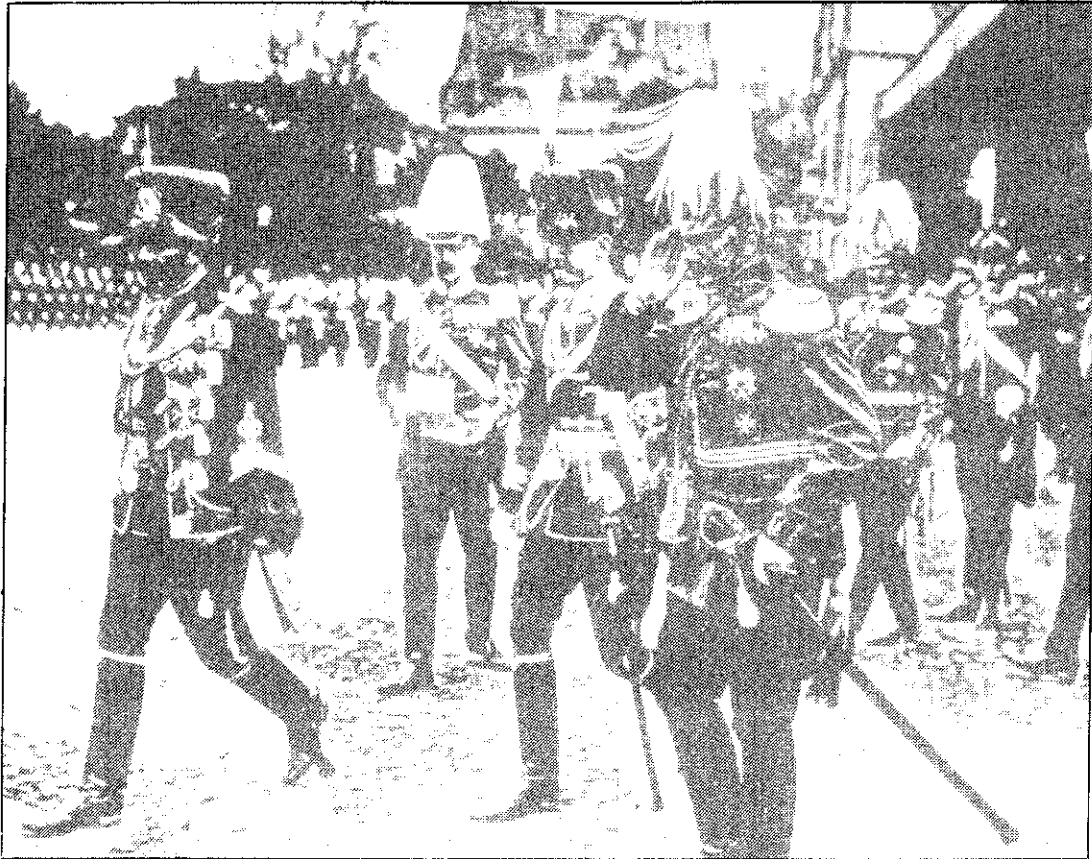
ในเวลาต่อมา ออสเตรีย-ฮังการีได้บังคับให้เซอร์เบียยอมรับรองการผนวกบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา โดยเซอร์เบียจะต้องไม่ทำการโฆษณาชวนเชื่อใดๆ เพื่อต่อต้านการกระทำของออสเตรีย-ฮังการี และเซอร์เบียจะต้องลดกำลังทหารลง ดังนั้น ผู้ที่เสียประโยชน์จากการที่ออสเตรีย-ฮังการีผนวกบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา ก็คือรัสเซียและเซอร์เบีย โดยเฉพาะรัสเซียนอกจากจะไม่ได้อะไรแล้วยังถูกข่มขู่จากเยอรมนีทำให้รัสเซียเสียหายเป็นอย่างมากและรัสเซียจะไม่ยอมให้เกิดการเสียหายขึ้นอีกเป็นอันขาด

ผลจากวิกฤตการณ์บอสเนียและเฮอร์เซโกวีนาในครั้งนี้ถือเป็นชัยชนะของกลุ่มไตรภาคีที่มีต่อกลุ่มไตรพันธมิตรภายหลังจากกลุ่มไตรภาคีเคยเป็นฝ่ายพ่ายแพ้มาจากรัฐการณ์โมร็อกโกในปี ค.ศ. 1906 ดังนั้น การต่อสู้กันระหว่างสองกลุ่มจึงยังไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายได้เปรียบหรือเสียเปรียบ แต่การแข่งขันที่เกิดขึ้นได้ก่อให้เกิดความตึงเครียดในทางการเมืองระหว่างประเทศในยุโรป²⁴

วิกฤตการณ์โมร็อกโกครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ. 1911 (THE SECOND MOROCCAN CRISIS)

ในปี ค.ศ. 1908 สุลต่านอับดุล อาซีสที่ 4 (ABD-AL-AZIZ IV ค.ศ. 1894-1908) แห่งโมร็อกโกถูกโค่นอำนาจลงโดย อับดุล ฮาฟิซ (ABD-AL-HAFIZ) ผู้เป็นพระอนุชา สุลต่านองค์ใหม่ไม่ได้รับความนิยมจากประชาชนจึงเกิดความวุ่นวายขึ้นเรื่อยมา สุลต่านอับดุลฮาฟิซจึงทรงขอความช่วยเหลือไปยังฝรั่งเศส ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1911 ฝรั่งเศสได้ส่งเรือรบไปยังเมืองเฟซ (FEZ) ซึ่งเป็นเมืองหลวงของโมร็อกโกโดยอ้างว่าเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของชาวต่างชาติและเพื่อยุติความวุ่นวายที่เกิดขึ้นในโมร็อกโกเยอรมนีจึงมีปฏิบัติการโต้ตอบต่อการกระทำของฝรั่งเศสโดย นายคิเดอ์เลน (ALFRED VON KIDERLEN-WACHLER) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเยอรมนีได้กล่าวหาฝรั่งเศสว่าละเมิดข้อตกลงอัลเจซีร์ ปี ค.ศ. 1906 ต่อมาในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1911 เยอรมนีได้ส่งเรือปืนชื่อ **PANTHER** เข้าไปยังเมืองท่าอากาเดียร์ (AGADIR) ซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งมหาสมุทร

²⁴น้ำเงิน บุญเยี่ยม, ยุโรปสมัยใหม่ ค.ศ. 1789-1914, หน้า 286-289.

จักรพรรดิไกเซอร์วิลเลียมที่ 2

แอตแลนติกของโมร็อกโกโดยอ้างว่าเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของชาวเยอรมันในโมร็อกโก การกระทำของเยอรมนีในครั้งนี้ไม่ได้มีจุดประสงค์ที่จะคงไว้ซึ่งเอกราชของโมร็อกโก แต่ต้องการเรียกร้องค่าตอบแทนจากฝรั่งเศสเพื่อแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์ของเยอรมนีในโมร็อกโก แต่การกระทำของเยอรมนีกลับทำให้อังกฤษไม่พอใจเพราะอังกฤษคิดว่าเยอรมนีมีจุดประสงค์ที่จะตั้งฐานทัพเรือบนชายฝั่งของประเทศโมร็อกโก ในวันที่ 21 กรกฎาคม ค.ศ. 1911 ลอยด์ จอร์จ (LLOYD GEORGE) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของอังกฤษได้กล่าวสุนทรพจน์ที่แมนชั่นเฮาส์ (MANSION HOUSE SPEECH) กล่าวเตือนเยอรมนีว่า อังกฤษจะต้องเป็นฝ่ายรับทราบก่อนที่จะมีการตัดสินใจทำสิ่งใดลงไปโมร็อกโก นอกจากนี้รัฐบาลอังกฤษยังแสดงท่าทีสนับสนุนการกระทำของฝรั่งเศสโดยสั่งให้มีการเตรียมพร้อมทางทะเล ความสัมพันธ์ระหว่างเยอรมนีกับอังกฤษกำลังอยู่ในสภาวะแห่งความตึงเครียด เมื่อเยอรมนีเห็นท่าทีอันแข็งกร้าวของอังกฤษจึงยอมหันมาเจรจากับฝรั่งเศส โดยข้อตกลงใหม่ซึ่งทำกัน

ในวันที่ 4 พฤศจิกายน ค.ศ. 1911 เยอรมนียอมถอนตัวออกจากโมร็อกโก และโมร็อกโกจะกลายมาเป็นเขตอิทธิพลของฝรั่งเศส (ยกเว้นส่วนที่เป็นของสเปน หรือ SPANISH MOROCCO) ให้มีการประกันผลประโยชน์ของเยอรมนีและให้เยอรมนีสามารถติดต่อทำการค้ากับโมร็อกโกได้เท่าเทียมกับชาติอื่นๆ เยอรมนียังได้รับดินแดนจากฝรั่งเศสจำนวนประมาณ 100,000 ตารางไมล์ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของคองโกฝรั่งเศสเป็นการตอบแทน ซึ่งจะมีผลทำให้ดินแดนแคเมอรูนของเยอรมนีขยายออกมาจนจรดแม่น้ำคองโก²⁵

อิตาลียึดครองทริโปลี

ในขณะที่กำลังเกิดวิกฤตการณ์โมร็อกโกครั้งที่ 2 อยู่ นั้น ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1911 อิตาลีได้ถือโอกาสเข้ารุกรานทริโปลี (TRIPOLI ปัจจุบันคือประเทศลิเบีย) ซึ่งเป็นดินแดนในอาณัติของตุรกี โดยอิตาลีได้รับการยินยอมจากฝรั่งเศสซึ่งเป็นผลมาจากการที่อังกฤษและอิตาลียอมรับการเข้าไปแสวงหาประโยชน์ของฝรั่งเศสในโมร็อกโก ในขณะที่ก่อนหน้านี้อังกฤษก็ได้รับการยอมรับจากฝรั่งเศสในการเข้าไปแสวงหาประโยชน์ในอียิปต์การที่ฝรั่งเศสสามารถสร้างข้อผูกมัดกับทั้งอังกฤษและอิตาลีจึงทำให้ฝรั่งเศสสามารถดำเนินนโยบายต่างประเทศให้เป็นประโยชน์ต่อฝรั่งเศสเอง ฝรั่งเศสจึงยอมเปิดโอกาสให้อิตาลีเข้ายึดครองทริโปลี ตุรกีเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ต้องยกทริโปลีให้แก่อิตาลีตามสนธิสัญญาโลซานน์ (TREATY OF LAUSANNE) ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1912²⁶

รัสเซียกับกรณีเดहरานและตุรกี

ในขณะที่กำลังเกิดวิกฤตการณ์ต่างๆ อยู่ นั้น รัสเซียได้แสดงท่าทีที่จะผนวกเดहरานเข้ากับรัสเซียจึงทำให้อังกฤษไม่พอใจ ฝ่ายฝรั่งเศสเกรงว่าท่าทีของรัสเซียจะเป็นการทำลายความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับอังกฤษจึงเข้าแทรกแซงจนทำให้รัสเซียต้องเลิกล้มแผนการที่จะผนวกเดहरาน แต่หันไปเรียกร้องขอเดินทางเข้าออกบริเวณช่องแคบไต้้อย่างเสรีจากตุรกีแต่ก็ได้รับการปฏิเสธจากตุรกี เพราะตุรกีได้รับการยืนยันจากทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสว่าไม่ได้ให้การสนับสนุนต่อการกระทำของรัสเซีย ผลจากวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น

²⁵Gilbert, *The End of the European Era 1890 to the Present*, P.119.

²⁶Ibid., P.68.

ในทริโพลีและข้อเรียกร้องของรัสเซียจึงทำให้ตุรกีต้องหันเข้าหาเยอรมนีมากยิ่งขึ้นโดยหวังว่าจะได้เยอรมนีมาเป็นพันธมิตรในกรณีที่ตุรกีถูกคุกคามจากประเทศมหาอำนาจ

สงครามบอลข่านครั้งที่ 1 ค.ศ. 1911-1912 (THE FIRST BALKAN WAR)

สงครามบอลข่านครั้งที่ 1 มีสาเหตุมาจากการที่รัสเซียสามารถชักจูงบัลแกเรียและเซอร์เบีย ซึ่งเป็นศัตรูกันให้หันมาทำสัญญาเป็นพันธมิตรกันได้ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1912 โดยรัสเซียมีจุดประสงค์ที่จะให้ทั้งสองประเทศร่วมมือกับรัสเซียในกรณีที่รัสเซียต้องทำสงครามกับออสเตรีย-ฮังการี แต่จากสาระสำคัญของสนธิสัญญาที่ทั้งสองประเทศได้ทำไว้คือการร่วมมือกันทำสงครามกับตุรกีเพื่อแบ่งดินแดนมาซิโดเนียโดยเฉพาะในเวลานั้นพวกคริสเตียนในมาซิโดเนียถูกกลุ่มเตอร์กหนุ่มปกครองอย่างกดขี่ ต่อมาในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1912 กรีซ กับ มอนเตเนโกร ก็ได้เข้าร่วมทำสัญญาด้วยจึงก่อให้เกิดกลุ่มสันนิบาตบอลข่าน (BALKAN LEAGUE) ขึ้น

ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1912 บัลแกเรียได้ยื่นคำขาดต่อตุรกีให้ปฏิรูปความเป็นอยู่ของประชาชนในมาซิโดเนียให้ดีขึ้น ฝ่ายประเทศมหาอำนาจต่างแสดงท่าทีต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแตกต่างกันโดย รัสเซียเกรงว่าถ้าเกิดสงครามระหว่างกลุ่มสันนิบาตบอลข่านกับตุรกีอาจทำให้รัสเซียไม่สามารถควบคุมสถานการณ์เอาไว้ได้ รัสเซียจึงประกาศไม่สนับสนุนต่อการกระทำใดๆ ของกลุ่มสันนิบาตบอลข่าน

ออสเตรีย-ฮังการี ไม่พอใจต่อการจัดตั้งกลุ่มสันนิบาตบอลข่านเพราะอาจส่งผลกระทบต่อออสเตรีย-ฮังการี ส่วนเยอรมนีและฝรั่งเศสต่างก็สนับสนุนท่าทีของประเทศที่เป็นพันธมิตรกับตน โดยสรุปกลุ่มประเทศมหาอำนาจต่างก็ไม่ได้ให้การสนับสนุนต่อกลุ่มสันนิบาตบอลข่านเพราะเกรงว่าการกระทำของกลุ่มนี้อาจทำลายดุลอำนาจ และสถานภาพเดิมของคาบสมุทรบอลข่าน ส่วนตุรกีก็เพิ่งพ่ายแพ้จากสงครามทริโพลีกับอิตาลี จึงทำให้มอนเตเนโกรเห็นเป็นโอกาสอันดีจึงฉวยโอกาสประกาศสงครามกับตุรกีในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1912 โดยไม่ยอมปรึกษาประเทศที่ร่วมเป็นพันธมิตร หลังจากนั้นบัลแกเรีย กรีซ และเซอร์เบียจึงร่วมประกาศสงครามกับตุรกี

ความอ่อนแอของตุรกีทำให้ตุรกีพ่ายแพ้อย่างรวดเร็ว โดยกองทัพบัลแกเรียได้เคลื่อนทัพมุ่งตรงสู่กรุงอิสตันบูล ส่วนเซอร์เบียกับมอนเตเนโกรได้เข้ายึดครองอาเดรียโนเปิล สถานการณ์ตึงเครียดเกิดขึ้นในระหว่างเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม ค.ศ. 1912 เมื่อเซอร์เบียเข้ายึดครองอัลบาเนีย (ALBANIA) ซึ่งเป็นดินแดนที่อยู่ติดกับทะเลเอเดรียติก (ADRIA-

TIC SEA) จึงมีผลทำให้เซอร์เบียสามารถหาทางออกทางทะเลได้สำเร็จ ออสเตรีย-ฮังการี ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากอิตาลีได้คัดค้านการที่เซอร์เบียเข้ายึดครองอัลบาเนียและยื่นคำขาดให้เซอร์เบียถอนตัวออกจากอัลบาเนีย เซอร์เบียจำต้องยอมทำตามจึงทำให้เซอร์เบียยังไม่สามารถหาทางออกสู่ทะเลเอเดรียติก²⁷

ประเทศมหาอำนาจต่างก็ต้องการยุติสงครามที่เกิดขึ้นจึงจัดให้มีการประชุมสันติภาพขึ้นที่กรุงลอนดอน ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1912 มีผลทำให้สงครามยุติลงชั่วคราว (ARMI-STICE) ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1913 โดยเซอร์เบียและมอนเตเนโกรยอมถอนตัวออกจากการยึดครองอัลบาเนีย ต่อมาได้มีการลงนามในสนธิสัญญาลอนดอน ในวันที่ 30 พฤษภาคม ค.ศ. 1913 ซึ่งมีผลที่ติดตามมาคือ

1. ทำให้สงครามบอลข่านครั้งที่ 1 ยุติลง
2. ตุรกีเสียดินแดนส่วนใหญ่ในทวีปยุโรปยกเว้นดินแดนรอบๆ กรุงอิสตันบูล
3. อัลบาเนียกลายเป็นรัฐเอกราช
4. บัลแกเรียได้รับดินแดนส่วนใหญ่ของมาซิโดเนีย
5. เซอร์เบียไม่พอใจที่ไม่ได้ผนวกอัลบาเนียจึงทำให้ยังไม่มีทางออกทางทะเล และ

เซอร์เบียได้รับดินแดนส่วนแบ่งเพียงเล็กน้อยจากมาซิโดเนียเป็นสิ่งตอบแทน

สงครามบอลข่านครั้งที่ 2 ค.ศ. 1913 (THE SECOND BALKAN WAR)

หลังจากที่สงครามบอลข่านครั้งที่ 1 ยุติลงได้ไม่นานก็ได้เกิดความแตกแยกขึ้นภายในกลุ่มสันนิบาตบอลข่านซึ่งได้กลายมาเป็นชนวนนำไปสู่การเกิดสงครามบอลข่านครั้งที่ 2 ระหว่างบัลแกเรียกับเซอร์เบียและกรีซ โดยบัลแกเรียมีความวิตกว่าการร่วมเป็นพันธมิตรระหว่างเซอร์เบียกับกรีซก็เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะชิงเอามาซิโดเนียไปจากบัลแกเรีย ดังนั้น ในวันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ. 1913 บัลแกเรียจึงประกาศสงครามกับเซอร์เบียและกรีซ ในระหว่างที่สงครามกำลังดำเนินอยู่นั้นตุรกี ได้ถือโอกาสยึดอาเดรียโนเปิลกลับคืนไป ส่วนโรมาเนียได้หันไปร่วมมือกับเซอร์เบีย และกรีซประกาศสงครามกับบัลแกเรีย เมื่อต้องทำสงครามกับกลุ่มพันธมิตรถึง 3 ประเทศจึงทำให้บัลแกเรียพ่ายแพ้อย่างรวดเร็ว ต่อมาในวัน

²⁷ibid., P.122.

ที่ 10 สิงหาคม ค.ศ. 1913 ได้มีการทำสนธิสัญญาสงบศึกบูคาเรสต์ (TREATY OF BUCHAREST) ซึ่งมีสาระสำคัญคือ

1. โรมาเนียได้ครอบครองดินแดนตอนเหนือของดอบรูจจา (DOBRUDJA)
2. เซอร์เบียและกรีซได้ครอบครองมาซิโดเนียในส่วนที่บัลแกเรียได้มาจากสงครามบอลข่านครั้งที่ 1 จึงมีผลทำให้เซอร์เบียได้รับดินแดนเพิ่มเกือบเท่าตัว
3. ตุรกีได้อาเดรียโนเปิลคืน

ผลที่ติดตามมาจากสงครามบอลข่านครั้งที่ 2 คือ

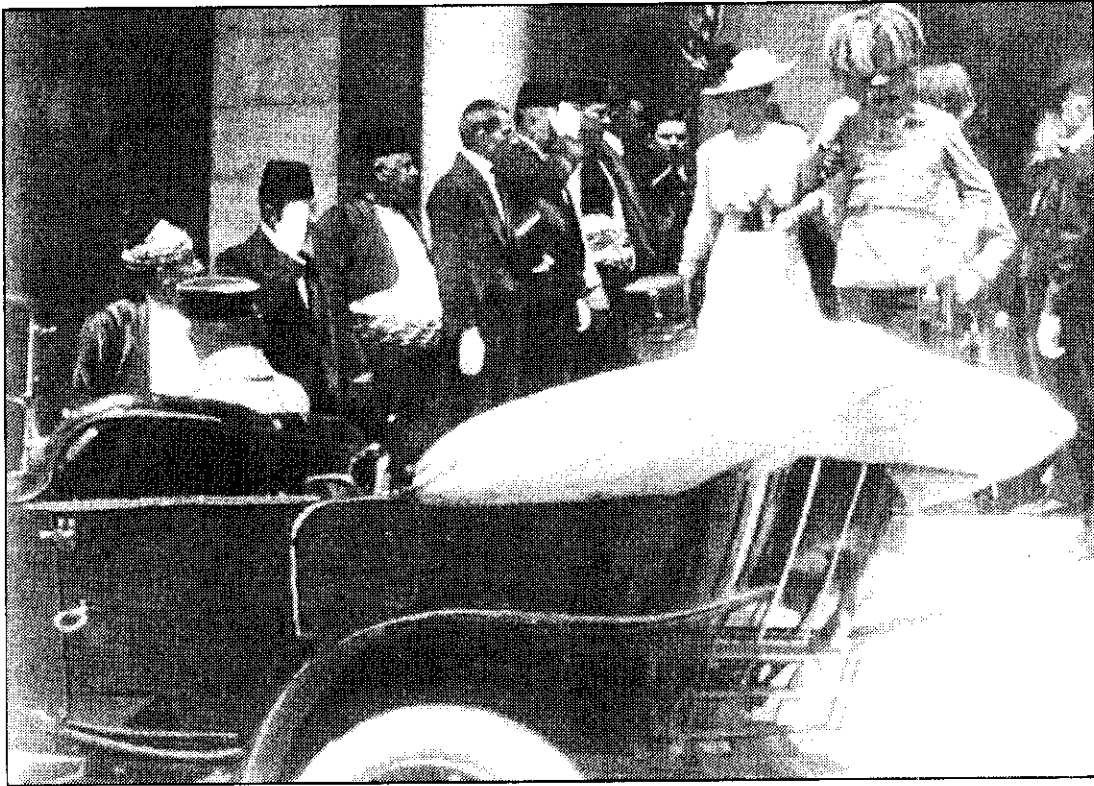
1. ตุรกีเหลือดินแดนเพียงส่วนน้อยในทวีปยุโรปคือดินแดนรอบๆ อาเดรียโนเปิลและรอบๆ กรุงอิสตันบูลหรือกรุงคอนสแตนติโนเปิลเดิม
2. ทำให้เกิดประเทศอัลบาเนียที่อ่อนแอและก่อให้เกิดความบาดหมางระหว่างเซอร์เบียกับออสเตรีย-ฮังการี
3. เซอร์เบียและมอนเตเนโกร ได้รับดินแดนเพิ่ม
4. กรีซกลายเป็นประเทศที่มีบทบาทสำคัญในทะเลอีเจียนเพราะได้เข้าครอบครองซาโลนิกา (SALONIKA) ซึ่งเป็นดินแดนส่วนที่ออสเตรีย-ฮังการีหวังจะผนวก
5. เกิดความตึงเครียดขึ้นในยุโรปเพราะบัลแกเรียมีความแค้นเคืองต่อเซอร์เบียกรีซและโรมาเนียที่ทำให้บัลแกเรียต้องสูญเสียดินแดน ในเวลาต่อมาบัลแกเรียจึงเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 1 กับฝ่ายเยอรมนีเพราะไม่พอใจที่รัสเซียได้ให้การสนับสนุนแก่เซอร์เบีย²⁸

วิกฤตการณ์ซาราเยโว

ผลกระทบจากสงครามบอลข่านครั้งที่ 2 ทำให้ออสเตรีย-ฮังการีกับเซอร์เบียเพิ่มความเป็นศัตรูต่อกันมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ชัยชนะที่เซอร์เบียได้รับจากสงครามบอลข่านกลายเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกชาตินิยมแก่พวกสลาฟในดินแดนบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนาที่ต้องการปลดแอกตนเองออกจากการยึดครองของออสเตรีย-ฮังการีเพื่อไปรวมกับเซอร์เบีย

เพื่อเป็นการลดความกดดันทางการเมืองต่อความรู้สึกต่อต้านออสเตรีย-ฮังการี อาร์ชดยุก ฟรานซิส เฟอर्डินานด์ (ARCHDUKE FRANCIS FERDINAND) ผู้เป็นองค์

²⁸Palmer, *The Penguin Dictionary of Modern History*, pp.40-41.

อาร์ชดยุก ฟรานซิส เฟอร์ดินานด์และพระชายาขณะเสด็จเยือนเมืองซาราเยโว
ในวันที่ 28 มิถุนายน ค.ศ. 1914

รัชทายาทของอาณาจักรออสเตรีย-ฮังการีและพระชายาจึงเสด็จไปเยือนกรุงซาราเยโว (SARAJEVO) ซึ่งเป็นเมืองหลวงของบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา ในวันที่ 28 มิถุนายน ค.ศ. 1914 แต่ทั้งสองพระองค์ถูกลอบปลงพระชนม์โดยกาวริโล ปรีนชิป (GAVRILO PRINCIP) นักศึกษาชาวเซิร์บซึ่งเป็นสมาชิกของสมาคม **BLACK HAND** ซึ่งเป็นสมาคมลับที่ต่อต้านออสเตรีย-ฮังการี รัฐบาลเซอร์เบียได้รู้ถึงแผนการของสมาคมนี้มาก่อนแต่ก็ไม่ได้หาทางป้องกันแต่อย่างไร

ภายหลังจากเหตุการณ์ดังกล่าวผ่านไปแล้วช่วงหนึ่งรัฐบาลออสเตรีย-ฮังการีได้ถามความเห็นไปยังรัฐบาลเยอรมันในกรณีที่ออสเตรีย-ฮังการีอาจจะต้องทำสงครามกับเซอร์เบีย ซึ่งรัฐบาลเยอรมันก็มีความเชื่อว่าเซอร์เบียเป็นฝ่ายผิด ในวันที่ 5 กรกฎาคม ค.ศ. 1914 รัฐบาลเยอรมันยืนยันที่จะให้การสนับสนุนต่อออสเตรีย-ฮังการี คำยืนยันของรัฐบาลเยอรมันจึงเปรียบเสมือนกับการที่รัฐบาลเยอรมันได้ลงนามในเช็คโดยไม่ได้กรอกจำนวนเงิน (BLANK CHECK) ไว้ให้แก่ออสเตรีย-ฮังการี จากคำยืนยันดังกล่าว ออสเตรีย-ฮังการี จึงใช้

เป็นข้ออ้างในการประกาศสงครามกับเซอร์เบียในเวลาต่อมา อย่างไรก็ตาม รัฐบาลเยอรมนีมีความคิดว่าวิกฤตการณ์ซาราเจโวยังมีทางตกลงกันได้โดยไม่ต้องใช้สงครามเป็นเครื่องมือ

ออสเตรีย-ฮังการียื่นคำขาดต่อเซอร์เบีย

ออสเตรีย-ฮังการีมีความเชื่อว่าเซอร์เบียเป็นผู้อยู่เบื้องหลังการกระทำในครั้งนี้ แต่ก็ไม่สามารถตัดสินใจทำอย่างหนึ่งอย่างใดลงไปต้องรอเวลาอีก 3 อาทิตย์เพราะกำลังอยู่ในช่วงของฤดูการเก็บเกี่ยว ในวันที่ 23 กรกฎาคม ค.ศ. 1914 ออสเตรีย-ฮังการีจึงยื่นคำขาดต่อรัฐบาลเซอร์เบียทั้งหมด 11 ข้อ โดยมีสาระสำคัญคือต้องการให้รัฐบาลเซอร์เบียปราบปรามขบวนการต่อต้านออสเตรียและหาทางยุติการโฆษณาชวนเชื่อต่อต้านออสเตรียในเซอร์เบีย 2 วันต่อมารัฐบาลออสเตรียได้รับคำตอบจากรัฐบาลเซอร์เบียจากจำนวนคำขาดที่ออสเตรีย-ฮังการียื่นไปทั้งหมด 11 ข้อ รัฐบาลเซอร์เบียยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข 5 ข้อ และปฏิเสธโดยเด็ดขาดเพียง 1 ข้อ ในเรื่องที่รัฐบาลออสเตรียขอความร่วมมือจากรัฐบาลเซอร์เบียในการส่งข้าราชการของออสเตรียเข้าไปปราบปรามขบวนการที่มีจุดมุ่งหมายต้องการล้มจักรวรรดิแฮปส์เบิร์ก รัฐบาลออสเตรียจึงตอบโต้ว่าได้รับคำตอบไม่เป็นที่น่าพอใจ เซอร์เบียเป็นผู้ทำลายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและยังสั่งให้มีการระดมพล ดังนั้น ในวันที่ 28 กรกฎาคม ค.ศ. 1914 ออสเตรีย-ฮังการีจึงประกาศสงครามกับเซอร์เบีย²⁹

สงครามโลกครั้งที่ 1 (WORLD WAR I ค.ศ. 1914-1918)

ในวันที่ 29 กรกฎาคม ค.ศ. 1914 รัสเซียสั่งระดมพล เมื่อเยอรมนีทราบข่าว จึงยื่นคำขาดให้รัสเซียยุติการระดมพลภายใน 12 ชั่วโมงแต่เยอรมนีก็ไม่ได้รอคำตอบจากรัสเซียในเวลา 1 ชั่วโมงตรงของวันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ. 1914 เยอรมนีก็ประกาศสงครามกับรัสเซียโดยก่อนหน้านี้ในวันที่ 31 กรกฎาคม ค.ศ. 1914 เยอรมนีได้ยื่นคำขาดให้ฝรั่งเศสวางตัวเป็นกลางและให้ตอบภายใน 18 ชั่วโมง แต่ฝรั่งเศสไม่ยอมรับฟังและได้สั่งระดมพลในวันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ. 1914 เยอรมนีจึงประกาศสงครามกับฝรั่งเศสในวันที่ 3 สิงหาคม ค.ศ.

²⁹Edward Mc Nall Burns, et al., **Western Civilization Volume II** (10thed ; New York : W.W. Norton & Company,1984), PP.924-926.

1914 และภายในวันเดียวกันนั้นเองเยอรมนีได้ส่งเดินทัพผ่านเบลเยียมเพื่อบุกเข้าโจมตีฝรั่งเศส อังกฤษซึ่งวางตัวเป็นกลางมาตั้งแต่แรกขอให้เยอรมนีเคารพเอกราชและความเป็นกลางของเบลเยียม ซึ่งอังกฤษและประเทศต่างๆ รวมทั้งรัสเซียได้ลงนามรับรองเอกราชและความเป็นกลางของเบลเยียมตามสนธิสัญญาลอนดอนในปี ค.ศ. 1831 และได้มีการยืนยันรับรองสนธิสัญญาดังกล่าวอีกครั้งในปี ค.ศ. 1870 ในขณะที่กำลังเกิดสงครามระหว่างฝรั่งเศสกับรัสเซีย ดังนั้น เมื่อเยอรมนีบุกเบลเยียม อังกฤษจึงต้องประกาศสงครามกับเยอรมนี ในวันที่ 4 สิงหาคม ค.ศ. 1914 นายกรัฐมนตรีเบธแมนน์ ฮอลล์วิก (BETHMANN HOLLWEG) ของเยอรมนีกล่าวว่าอังกฤษเข้าสู่สงครามเพราะเศษกระดาษเพียงแผ่นเดียว³⁰ (SCRAP OF PAPER)

ส่วนอิตาลี ปฏิเสธที่จะเข้าสงครามร่วมกับกลุ่มไตรภาคี (TRIPLE ALLIANCE) ซึ่งตนเองเป็นสมาชิกโดยอ้างว่าเยอรมนีและออสเตรีย-ฮังการีเป็นฝ่ายรุกราน อิตาลีจึงขอวางตัวเป็นกลาง ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1914 ตุรกี ได้เข้าร่วมสงครามกับฝ่ายเยอรมนีและออสเตรีย-ฮังการี โดยอ้างเหตุผลเพื่อปกป้องตนเองจากการขยายอำนาจของรัสเซียเข้ามาในบริเวณช่องแคบ อีก 1 ปีต่อมาในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1915 บัลแกเรีย ได้เข้าร่วมสงครามกับฝ่ายเยอรมนี ออสเตรีย-ฮังการีและตุรกี ด้วยเหตุผลเพื่อแก้แค้นเซอร์เบีย ฝ่ายเยอรมนี ออสเตรีย-ฮังการี ตุรกีและบัลแกเรียเป็นฝ่ายที่รู้จักกันในนามของฝ่ายมหาอำนาจกลาง (CENTRAL POWERS) ส่วนฝ่ายพันธมิตร (ALLIED POWERS) ประกอบไปด้วยรัสเซีย ฝรั่งเศส อังกฤษและเซอร์เบีย ซึ่งในเวลาต่อมาก็มีประเทศอื่นๆ อีก 18 ประเทศเข้าร่วม เช่น ญี่ปุ่นเข้าร่วมในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1914 ทั้งนี้ เพราะญี่ปุ่นได้ทำสัญญาเป็นพันธมิตรกับอังกฤษมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1902 อิตาลีซึ่งเดิมอยู่ฝ่ายไตรภาคี และได้ประกาศวางตัวเป็นกลางมาตั้งแต่ตอนเริ่มเกิดสงครามได้หันมาร่วมกับฝ่ายพันธมิตรในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1915 ภายหลังจากได้ร่วมทำสัญญาลอนดอน ซึ่งเป็นสัญญาลับกับอังกฤษ ฝรั่งเศสและรัสเซีย โดยฝ่ายพันธมิตรสัญญาที่จะยกดินแดนเทรนตีโน (TRENTO) ทริเอสเต (TRIESTE) และดินแดนบางส่วนแถบดัลมาเชีย (DALMATIA) ให้แก่อิตาลี

³⁰เพ็ญศรี ภูมิถาวร, ประวัติศาสตร์ยุโรป 2 (พิมพ์ครั้งที่ 6 : กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2536) หน้า 130.

สหรัฐอเมริกากับการเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 1

สหรัฐอเมริกาประกาศตัวเข้าร่วมสงครามกับฝ่ายพันธมิตรในวันที่ 6 เมษายน ค.ศ. 1917 โดยมีสาเหตุมาจากความไม่พอใจที่เยอรมนีทำสงครามเรือดำน้ำอย่างไม่จำกัดขอบเขต นอกจากนี้ ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1917 ได้มีการแถลงข่าวเปิดเผยเรื่องที่กองทัพเรืออังกฤษสามารถดักจับสัญญาณโทรเลขที่นายอาร์เธอร์ ซิมเมอร์แมนน์ (ARTHUR ZIMMERMANN) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเยอรมนีได้ส่งโทรเลข **ZIMMERMANN TELEGRAM** ไปยังสถานทูตเยอรมนีในเม็กซิโกเพื่อยุยงให้เม็กซิโกประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาในกรณีที่สหรัฐอเมริกาเข้าสงครามร่วมกับฝ่ายพันธมิตร โดยเม็กซิโกจะได้รับดินแดนที่สูญเสียให้แก่สหรัฐอเมริกาไปในอดีต เช่น นิวเม็กซิโก เท็กซัส และอริโซนา กลับคืน นอกจากนี้ เนื้อหาในโทรเลขยังบอกถึงความพยายามของเยอรมนีในการชักชวนญี่ปุ่นซึ่งเข้าร่วมสงครามกับฝ่ายพันธมิตรให้เปลี่ยนมาเข้าร่วมกับฝ่ายมหาอำนาจกลางโดยให้ญี่ปุ่นปฏิบัติการโจมตีฐานทัพเรือของสหรัฐอเมริกาในบริเวณมหาสมุทรแปซิฟิก การเปิดเผยข้อความในโทรเลขฉบับนี้ได้ก่อให้เกิดกระแสการต่อต้านเยอรมนีแพร่หลายไปทั่วสหรัฐอเมริกา และได้กลายมาเป็นสาเหตุสำคัญอีกประการที่ทำให้สหรัฐอเมริกาดัดสินใจเข้าร่วมสงครามกับฝ่ายพันธมิตร³¹

สรุปสาเหตุโดยทั่วไปและสาเหตุปัจจุบันของสงครามโลกครั้งที่ 1

1. ความพ่ายแพ้ของฝรั่งเศสจากสงครามฝรั่งเศสกับปรัสเซียในปี ค.ศ. 1871 มีผลทำให้ฝรั่งเศสต้องสูญเสียอัลซัสและลอร์เรนให้แก่เยอรมนีและฝรั่งเศสต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวเป็นเวลาถึง 23 ปี ซึ่งเป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายของเยอรมนีจึงทำให้ฝรั่งเศสคิดหาทางแก้แค้นเยอรมนีเรื่อยมา

2. การที่ประเทศในยุโรปถูกแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มพันธมิตรซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มไตรภาคี (TRIPLE ALLIANCE) และกลุ่มไตรพันธมิตร (TRIPLE ENTENTE) โดยสมาชิกของแต่ละกลุ่มต่างก็มีข้อผูกพันที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศที่เป็นพันธมิตรในยามที่เกิดวิกฤตการณ์ระหว่างประเทศ

³¹Palmer, *The Penguin Dictionary of Modern History*, P.314.

3. การเกิดลัทธินิยมทหาร (MILITARISM) ก่อให้เกิดผลที่ติดตามมาคือการขยายกำลังทั้งทางบกและทางทะเลจนทำให้กลุ่มผู้นำทางทหารกลายมาเป็นกลุ่มผู้มีอำนาจในระยะเวลาก่อนปี ค.ศ. 1914 ดังนั้น เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศ การตัดสินใจของกลุ่มผู้นำทางทหารจึงดูมีน้ำหนักมากกว่าการตัดสินใจของกลุ่มผู้นำพลเรือนโดยอาศัยข้ออ้างที่ว่ากลุ่มผู้นำทางทหารได้มีการวางแผนการทางยุทธศาสตร์เอาไว้แล้วเป็นอย่างดี และถ้าเกิดสงครามขึ้นแผนการทางยุทธศาสตร์ดังกล่าวจะเป็นสิ่งที่สามารถนำชัยชนะมาสู่ประเทศ

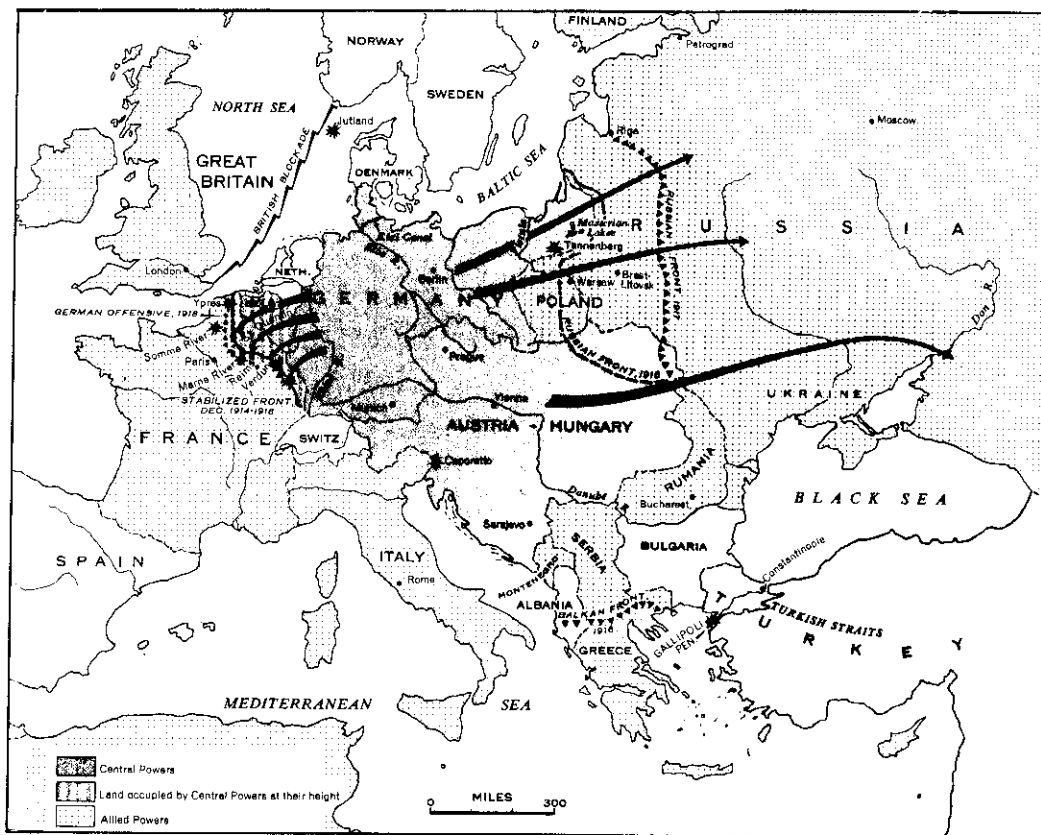
4. เกิดการแข่งขันกันสะสมอาวุธทั้งทางบกและทางทะเลโดยแต่ละประเทศ ต่างก็พยายามที่จะสร้างสมอาวุธให้มีความทัดเทียมกับชาติที่เป็นศัตรู ทั้งนี้ มีสาเหตุมาจากการที่ต่างฝ่ายต่างก็เกิดความระแวงสงสัยและเกิดความเกรงกลัวซึ่งกันและกัน ดังเช่นกรณีการแข่งขันกันสะสมอาวุธทางทะเลระหว่างอังกฤษกับเยอรมนี หรือการแข่งขันกันขยายกำลังพลทางบกระหว่างเยอรมนีกับฝรั่งเศส

5. การเกิดลัทธิจักรวรรดินิยมยุคใหม่ (NEW IMPERIALISM) ในระหว่างปี ค.ศ. 1871-1914 ซึ่งชาติมหาอำนาจในยุโรปต่างก็ออกมาแสวงหาอาณานิคมภายนอกซึ่งเป็นผลมาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจเนื่องจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมจึงทำให้อาณานิคมกลายเป็นสิ่งสำคัญในยุคนี้ เพราะเป็นแหล่งแสวงหาวัตถุดิบไปป้อนโรงงานภายในประเทศเป็นแหล่งระบายสินค้า เป็นจุดยุทธศาสตร์ทางทหารและเป็นแหล่งระบายพลเมือง ผลจากการแข่งขันเพื่อออกแสวงหาอาณานิคมได้ก่อให้เกิดความบาดหมางทางการเมืองระหว่างประเทศในระหว่างประเทศคู่แข่งกัน ดังเช่น กรณีความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างฝรั่งเศสกับเยอรมนีในโมร็อกโก

6. การแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจเป็นผลเนื่องมาจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมในยุโรปทำให้ประเทศต่างๆ ส่งสินค้าไปขายยังตลาดต่างประเทศจนก่อให้เกิดการตัดราคา การตั้งกำแพงภาษีและการแย่งตลาด การแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งในทางการเมืองในเวลาต่อมา ดังเช่น กรณีการแข่งขันทางการค้าระหว่างอังกฤษกับเยอรมนี

7. การเกิดความรู้สึกชาตินิยม (NATIONALISM) หรือพลังแห่งความรักชาติหรือความภูมิใจในเชื้อชาติของตนเองจนก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ในทางการเมือง โดยเฉพาะในบริเวณคาบสมุทรบอลข่าน เช่น กรณีที่พวกสลาฟต้องการแยกตัวออกจากการปกครองของตุรกีหรือกรณีที่ประชาชนในบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนาไม่ต้องการอยู่ภายใต้การปกครอง

ของออสเตรีย-ฮังการีซึ่งเป็นเยอรมัน จึงทำการต่อต้านปลดปล่อยตนเองให้เป็นอิสระเพื่อจะ
 ได้ไปรวมกับเซอร์เบียซึ่งเป็นชาวสลาฟเหมือนกัน³²

แผนที่สงครามโลกครั้งที่ 1
 ที่มา The Mainstream of Civilization

³²Bernstein and Green, *History of Civilization : Since 1648*, PP.349-350.

สาเหตุปัจจุบันที่นำไปสู่การเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ในปี ค.ศ. 1914

คือการลอบปลงพระชนม์ อาร์ชดยุก ฟรานซิส เฟอर्डินานด์ ผู้เป็นองค์รัชทายาทของราชบัลลังก์ ออสเตรีย-ฮังการี และพระชายา โดยผู้ก่อการร้ายชาวเซิร์บ จึงเป็นสาเหตุให้ออสเตรีย-ฮังการี ประกาศสงครามกับเซอร์เบีย จนลุกลามกลายเป็นสงครามโลกครั้งที่ 1 เพราะทั้งสองฝ่าย ต่างก็มีพันธมิตรให้การสนับสนุน เมื่อประเทศกลุ่มพันธมิตรต่างเข้ามา ร่วมในเหตุการณ์ สงครามจึงทำให้สงครามขยายตัวกลายเป็นสงครามโลกในเวลาต่อมา

สงครามในยุโรป

แนวรบด้านตะวันตก (WESTERN FRONT)

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดขึ้นในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1914 การรุกรบของเยอรมนีได้ดำเนินไปตามแผนการชลีเฟิน (SCHLIEFFEN PLAN) ซึ่งได้ถูกกำหนดไว้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1905 โดยเคาน์ชลีเฟิน อดีตหัวหน้าเสนาธิการกองทัพเยอรมัน ซึ่งกำหนดให้เยอรมนีจะต้องวางแผนรบให้เข้มแข็งตามแนวรบทางด้านตะวันตกเพื่อบุกเข้าโจมตีฝรั่งเศส โดยผ่านทางเบลเยียม กองทัพเยอรมันจะต้องเผชิญศึกโดยมุ่งตรงเข้าสู่กรุงปารีสก่อนที่ฝรั่งเศสจะได้รับความช่วยเหลือจากอังกฤษ

ผู้ที่นำเอาแผนการชลีเฟินมาใช้ในทางปฏิบัติได้แก่ นายพลโมลเก้ (HELMUTH VON MOLTKE) แม่ทัพใหญ่ของฝ่ายเยอรมันผู้ดำเนินการรบไปตามที่แผนการชลีเฟินกำหนด โดยเบลเยียมได้ถูกยึดครองอย่างรวดเร็ว กองทัพเยอรมันสามารถเดินทัพมุ่งตรงสู่กรุงปารีส แต่ฝ่ายเยอรมันต้องมาเปลี่ยนแผนการรบเมื่อ นายพลจoffre (JOFFRE) ผู้บัญชาการทหารฝรั่งเศสได้บุกเข้าโจมตีที่มั่นของเยอรมันในแคว้นลอร์เรนจึงทำให้นายพลโมลเก้ต้องแบ่งกำลังบางส่วนไปเสริมที่ลอร์เรน พร้อมกับส่งกำลังบางส่วนไปสมทบในปรัสเซียตะวันออก เพื่อคอยต้านทานการบุกของรัสเซีย ความผิดพลาดจากการแบ่งกำลังจากแนวรบด้านตะวันตกทำให้กรุงปารีสรอดพ้นจากการถูกยึดครอง เพราะทำให้ฝ่ายพันธมิตรสามารถรวมตัวกันได้ ในแนวรบด้านตะวันตกจนสามารถรบชนะกองทัพเยอรมันในบริเวณลุ่มแม่น้ำมาร์น (BATTLE OF THE MARNE) ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1914 ถึงแม้จะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้จากการรบในบริเวณลุ่มแม่น้ำมาร์น แต่เยอรมันก็ยังสามารถยึดครองลักเซมเบิร์กและดินแดนส่วนใหญ่ของเบลเยียมเอาไว้ได้จนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่ 1 ยุติ

ในช่วงปลายปี ค.ศ. 1914 จนกระทั่งถึงปี ค.ศ. 1916 แนวรบทางด้านตะวันตก ยังคงมีสภาพคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลง ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1916 นายพล

ฟอกเกนเฮน (FALKENHAYN) ผู้ได้รับการแต่งตั้งขึ้นเป็นแม่ทัพใหญ่สืบแทนนายพล โมลเก้ซึ่งประสบความล้มเหลวในการรบจากสมรภูมิบริเวณลุ่มแม่น้ำมาร์น ได้รวบรวม กำลังทัพเยอรมันบุกเข้าโจมตีแวร์ดัง (VERDUN) แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1916 กองกำลังผสมอังกฤษ-ฝรั่งเศสได้รุกเข้าโจมตีกองทัพเยอรมันในบริเวณลุ่มแม่น้ำ ซอมม์ (SOMME) โดยฝ่ายพันธมิตรประสบผลสำเร็จเพียงเล็กน้อย³³

ในปี ค.ศ. 1918 ภายหลังจากสหรัฐอเมริกาประกาศเข้าร่วมสงครามกับฝ่าย พันธมิตรในเดือนเมษายน ค.ศ. 1917 แล้วเยอรมนีจึงได้รวมกำลังครั้งใหญ่เพื่อเผด็จศึกใน แนวรบด้านตะวันตกก่อนที่อังกฤษและฝรั่งเศสจะได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ฝ่ายเยอรมันสามารถรุกเข้าไปใกล้กรุงปารีสได้อีกครั้งแต่กองกำลังผสมอังกฤษ-ฝรั่งเศส- สหรัฐอเมริกา ภายใต้อำนาจของนายพลฟอช (FOCH) และนายพลเพิร์ชชิง (PERSHING) สามารถตีโต้กองทัพเยอรมันจนทำให้สถานการณ์การรบเปลี่ยนแปลงไป ในที่สุดกองกำลัง ฝ่ายพันธมิตรก็เริ่มเป็นฝ่ายรุกกลับโจมตีกองทัพเยอรมันจนกระทั่งเยอรมันต้องเป็นฝ่ายขอ เจริญสงบศึก

แนวรบด้านตะวันออก (EASTERN FRONT)

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดขึ้นกองทัพรัสเซียก็ต้องประสบกับความพ่ายแพ้ตั้งแต่ แรกเริ่ม แต่ในเวลาต่อมากองทัพรัสเซียสามารถรบชนะกองทัพออสเตรียที่สมรภูมิ กาลิเซีย (GALICIA) ซึ่งเป็นดินแดนของโปแลนด์แต่อยู่ภายใต้การครอบครองของออสเตรีย- ฮังการี ทำให้กองทัพออสเตรียต้องถอนทัพออกจากดินแดนกาลิเซียตะวันออกและบูโควินา (BUKOVINA) ส่วนกองทัพเซอร์เบียก็ประสบกับความพ่ายแพ้เช่นกันจนต้องล่าถอยออก จากกรุงเบลเกรด ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1914 แต่ก็สามารถยึดกลับคืนมาได้ในเวลาต่อมา

ภายหลังจากการปราชัยต่อกองทัพรัสเซียในสมรภูมิปรัสเซียตะวันออกแล้ว ทาง ฝ่ายเยอรมนีได้เรียกตัวนายพลฮินเดนเบิร์ก (HINDENBURG) ซึ่งออกจากราชการไปแล้ว ให้กลับเข้ามารับหน้าที่เป็นแม่ทัพในแนวรบด้านตะวันออกพร้อมกับนายพลลูเดนดอร์ฟ (LUDENDORFF) ผู้มีความสามารถจนกระทั่งทำให้กองทัพเยอรมันได้รับชัยชนะเหนือ กองทัพรัสเซียที่สมรภูมิตันเนนเบิร์ก (TANNENBURG) ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1914 และที่สมรภูมิใกล้กับทะเลสาบมาซูเรียน (MASURIAN LAKES) ในเดือนกันยายน ค.ศ.

³³Gilbert, *The End of the European Era 1890 to the Present*, PP.144-145.

1914 ซึ่งมีผลทำให้กองทัพรัสเซียต้องถอนทัพออกจากปรัสเซียตะวันออก หลังจากนั้น กองทัพเยอรมันบางส่วนจึงถูกส่งไปทางใต้เพื่อช่วยเสริมกำลังกองทัพออสเตรียในสมรภูมิ กาลิเซียจนกระทั่งสามารถยึดดินแดนทั้งหมดในกาลิเซียกลับคืนจากรัสเซียได้สำเร็จ

ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1915 กองทัพเยอรมันสามารถบุกยึดกรุงวอร์ซอ (WARSAW) ได้สำเร็จ หลังจากนั้นจึงมุ่งขึ้นเหนือเข้าสู่วิลนา (VILNA) และคูร์แลนด์ (COURLAND) รัสเซียได้สูญเสียกำลังทหารไปประมาณ 1 ล้านคนจึงต้องถอนทัพออกจากโปแลนด์ ลิทัวเนีย (LITHUANIA) และคูร์แลนด์ ส่วนกองทัพอิตาลีซึ่งเข้าร่วมสงครามกับฝ่ายพันธมิตรในเดือน พฤษภาคม ค.ศ. 1915 เพื่อหวังที่จะได้รับดินแดนเทรนต์โน ทริเอสเต และไทโรลใต้ (SOUTH TYROL) จากออสเตรีย-ฮังการีเป็นสิ่งตอบแทนก็ไม่ประสบความสำเร็จในการรบที่สมรภูมิ เทรนต์โน

ในปี ค.ศ. 1916 กองทัพรัสเซียภายใต้การนำของนายพลบรูซิลอฟ (BRUSILOV) ได้เปิดแนวรุกทางภาคตะวันออกต่อกองทัพออสเตรีย-ฮังการี ในดินแดนกาลิเซียอีกครั้งเพื่อ ช่วยลดความกดดันที่กองทหารอิตาลีได้รับจากแนวรบภาคตะวันตกในสมรภูมิเทรนต์โน กองทัพรัสเซียประสบความสำเร็จโดยสามารถจับทหารออสเตรียเป็นเชลยศึกได้ประมาณ 500,000 คน แต่ชัยชนะของรัสเซียในสมรภูมิกาลิเซียก็คงอยู่ได้ไม่นานเพราะเมื่อกองทัพ เยอรมันถูกส่งมาช่วยกองทัพออสเตรียในสมรภูมิแห่งนี้จึงทำให้รัสเซียต้องเป็นฝ่ายปราชัย ไปในที่สุด

ภายในสมรภูมิในคาบสมุทรบอลข่านกองกำลังผสมออสเตรีย-เยอรมันสมทบกับ กองทัพบัลแกเรียสามารถยึดครองดินแดนส่วนใหญ่ของเซอร์เบียได้สำเร็จในปี ค.ศ. 1915 นอกจากนี้ กองกำลังผสมออสเตรีย-เยอรมันยังได้รับชัยชนะเหนือกองทัพโรมาเนียจนทำให้ โรมาเนียต้องยอมแพ้อย่างราบคาบในตอนสิ้นปี ค.ศ. 1916 ส่วนกองทัพอิตาลีก็ตกอยู่ใน สถานการณ์ที่ล่อแหลมไม่ประสบผลสำเร็จในการรบไปจนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่ 1 ยุติลง

ในปี ค.ศ. 1917 รัสเซียก็ต้องถอนตัวออกจากสงครามโลกครั้งที่ 1 เมื่อพวก บอลเชวิค (BOLSHEVIKS) ยึดอำนาจในรัสเซียได้สำเร็จในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1917 ต่อมาในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1918 รัสเซียก็ยอมลงนามในสนธิสัญญาเบรสต์-ลิตอฟ (TREATY OF BREST-LITOVSK) เพื่อยุติสงครามกับฝ่ายมหาอำนาจกลางโดยรัสเซีย ต้องยอมเสียดินแดน โปแลนด์ ยูเครน ฟินแลนด์ กลุ่มรัฐบอลติก (ซึ่งประกอบไปด้วย ลิทัวเนีย แอสโทเนียและลัตเวีย) และดินแดนส่วนใหญ่ในคอเคซัส³⁴

³⁴ประเสริฐ เรืองสกุล, ยุโรปสมัยใหม่ ค.ศ. 1789-1971, หน้า 209.

สงครามในตะวันออกใกล้

ตุรกีเข้าร่วมสงครามกับฝ่ายมหาอำนาจกลางในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1914 โดยเข้าร่วมทำการรบในบริเวณคอเคซัส (ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของเปอร์เซีย) และบริเวณทะเลทรายซีนาย (SINAI DESERT) ใกล้กับคลองสุเอซ (SUEZ CANAL) การเข้าร่วมสงครามของตุรกีทำให้รัสเซียต้องถูกตัดขาดจากกองกำลังของฝ่ายพันธมิตรทางภาคตะวันตก

ในปี ค.ศ. 1915 วินสตัน เชอร์ชิล (WINSTON CHURCHILL) และลอร์ด ยอร์ช (LLOYD GEORGE) ได้เป็นกำลังสนับสนุนสำคัญต่อแผนการโจมตีช่องแคบดาร์ดาเนลส์ และการเข้ายึดกรุงคอนสแตนติโนเปิลเพื่อลดความกดดันที่รัสเซียได้รับจากการเข้าร่วมสงครามของตุรกี แผนการดังกล่าวถูกนำมาใช้โดยกองทัพอังกฤษได้บุกเข้าโจมตีคาบสมุทรกาลลิโปลี (GALLIPOLI CAMPAIGN) ซึ่งเป็นดินแดนด่านสำคัญก่อนที่จะเข้าสู่บริเวณช่องแคบ แต่กองทัพอังกฤษก็ไม่ประสบความสำเร็จในยุทธการครั้งนี้และต้องถอนทัพออกจากบริเวณนี้ไปในเดือนมกราคม ค.ศ. 1916

ในดินแดนเมโสโปเตเมีย (MESOPOTEMIA) และปาเลสไตน์ (PALESTINE) กองทัพอังกฤษได้รับชัยชนะในบริเวณเมืองบาสรา (BASRA) ใกล้กับอ่าวเปอร์เซียจึงมุ่งขึ้นสู่ตอนเหนือจนกระทั่งสามารถยึด กูเทลอารามา (KUT-EL-ARMARA) ได้สำเร็จแต่เมื่อเคลื่อนทัพเข้าสู่กรุงแบกแดด (BAGHDAD) กองทัพอังกฤษก็ต้องประสบกับความพราไชยทหารอังกฤษจำนวนประมาณ 10,000 คนต้องยอมจำนนต่อกองทัพตุรกี ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1916 กองทหารตุรกีได้เข้าโจมตีบริเวณคลองสุเอซแต่ก็ไม่สามารถขยายแนวรบออกไปได้และได้ถูกตริ่งไว้ที่บริเวณคลองสุเอซ

ในขณะเดียวกันอังกฤษและฝรั่งเศสได้ร่วมเจรจากับกลุ่มอาหรับภายใต้การนำของ ฮุสเซน (HUSSEIN) ผู้ปกครองเมกกะ (MECCA) จนกระทั่งสามารถชักจูงให้พวกอาหรับหันมาเข้ากับฝ่ายพันธมิตรโดยก่อการปฏิวัติขับไล่อิทธิพลของตุรกีออกจากคาบสมุทรอารเบีย และเพื่อให้การสนับสนุนต่อการปฏิวัติในครั้งนี้ อังกฤษจึงส่งกองทหารเข้าไปยังคาบสมุทรซีนายและดินแดนปาเลสไตน์ในระหว่างปี ค.ศ. 1916-1917 นายพลอัลเลนบี้ (ALLENBY) สามารถยึดกรุงเยรูซาเล็ม (JERUSALEM) ได้สำเร็จในขณะที่กองกำลังอีกส่วนหนึ่งของอังกฤษก็ประสบความสำเร็จในการเข้ายึดกรุงแบกแดด

ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1918 ดินแดนส่วนใหญ่ในซีเรีย (SYRIA) ซึ่งตกอยู่ภายใต้การปกครองของตุรกีก็ถูกยึด กองทัพตุรกีเป็นฝ่ายพ่ายแพ้เรื่อยมา ในเวลาต่อมาตุรกีจึงขอทำสัญญาสงบศึกกับฝ่ายพันธมิตรในวันที่ 30 ตุลาคม ค.ศ. 1918

สงครามทางทะเล (WAR AT SEA)

เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ขึ้นในปี ค.ศ. 1914 นายพลเทพลีทซ์ผู้มีบทบาทสำคัญในการขยายกองทัพเรือเยอรมันยังไม่กล้าตัดสินใจที่จะเสี่ยงนำเอากองกำลังทางทะเลออกมาต่อสู้กับกองทัพเรืออังกฤษ จึงทำให้อังกฤษสามารถส่งกำลังมาสมทบกับกองทัพฝรั่งเศสโดยไม่ได้รับการต่อต้านจากกองทัพเรือเยอรมัน

เมื่อกองทัพเรือเยอรมันไม่กล้าต่อสู้กับกองทัพเรืออังกฤษอย่างซึ่งหน้าเยอรมันจึงหันมาใช้เรือดำน้ำ (U-BOAT) ทำสงครามกับอังกฤษโดยเน้นการใช้เรือดำน้ำเข้าโจมตีทำลายเมืองตามชายฝั่งทะเลของอังกฤษ

ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1914 ยุทธการทางทะเลครั้งสำคัญซึ่งเกิดขึ้นในระยะแรกของสงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดขึ้นบริเวณเฮลิโกลแลนด์ (HELIGOLAND) ซึ่งเป็นปฏิบัติการของกองทัพเรือเยอรมันที่ต้องการทำลายการปิดล้อมของอังกฤษ ต่อมาในเดือนมกราคม ค.ศ. 1915 ได้เกิดยุทธการทางทะเลบริเวณด็อกเกอร์แบงก์ (DOGGER BANK) ในทะเลเหนือ แต่เยอรมันก็ไม่เคยประสบความสำเร็จในการดำเนินยุทธการทางทะเลกับอังกฤษ

กองกำลังทางทะเลของฝ่ายเยอรมันที่สำคัญประกอบไปด้วยเรือแบบครุยเซอร์ (CRUISER) จำนวน 8 ลำที่ปฏิบัติการอยู่ในบริเวณภาคโพ้นทะเล สามารถปฏิบัติการทำลายกองเรือของฝ่ายพันธมิตรและเรือสินค้าลงอย่างได้ผลในระหว่างปี ค.ศ. 1914-1915 ก่อนที่จะถูกทำลายไปในที่สุด โดยในวันที่ 8 ธันวาคม ค.ศ. 1914 ได้เกิดยุทธการทางทะเลบริเวณหมู่เกาะฟอล์คแลนด์ (FALKLAND ISLANDS) ในอเมริกาใต้ กองเรือรบอังกฤษสามารถทำลายกองเรือรบของฝ่ายเยอรมันภายใต้การนำของนายพลเรือ ฟอน สปี (ADMIRAL VON SPEE) ลงได้ถึง 4 ใน 5 ลำที่มีอยู่ นับเป็นชัยชนะที่ยิ่งใหญ่ที่กองทัพเรืออังกฤษมีต่อกองทัพเรือเยอรมัน ส่วนเรือเดรสเดน (DRESDEN) ของฝ่ายเยอรมันที่สามารถหลบหนีมาได้ ต่อมาก็ถูกทำลายจมลงในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1915

เรือแบบครุยเซอร์ที่สำคัญอีกสองลำของกองทัพเรือเยอรมันคือ เรือเอมเดน (EMDEN) และโคนิกสเบิร์ก (KONIGSBERG) ซึ่งมีผลงานดีเด่นในการทำลายกองเรือของฝ่ายพันธมิตร ต่อมาก็ถูกทำลายจมลงทั้งคู่ในปี ค.ศ. 1915

ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1915 เยอรมันได้ประกาศใช้เรือดำน้ำเพื่อปิดล้อมเกาะอังกฤษ ทางฝ่ายอังกฤษจึงตอบโต้โดยการออกคำสั่งให้ยึดเรือทุกชนิดที่เดินทางเข้าสู่ประเทศเยอรมนี

ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1915 เรือเดินทะเลชื่อลูสิทาเนีย (LUSITANIA) ถูกตอร์ปิโดของเรือดำน้ำเยอรมันจมลง ชาวอเมริกันเสียชีวิต 139 คน เหตุการณ์ในครั้งนี้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกรุงวอชิงตันกับกรุงเบอร์ลินเลวลงถึงขั้นเกือบจะก่อให้เกิดสงครามขึ้นระหว่าง 2 ประเทศ อย่างไรก็ตาม กองทัพเรือเยอรมันได้อ้างว่าเรือลูสิทาเนียทำการลักลอบขนสัมภาระทางทหารจากสหรัฐอเมริกาไปสู่เกาะอังกฤษ

ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1916 เรือดำน้ำเยอรมันได้จมเรือซัสเซ็กซ์ (SUSSEX) ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความโกรธแค้นต่อสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก ดังนั้นเยอรมันจึงยุตินโยบายการใช้เรือดำน้ำแบบไม่จำกัดขอบเขตลงชั่วคราว

ยุทธนาวีที่แหลมจัตแลนด์ (BATTLE OF JUTLAND)

ยุทธนาวีที่แหลมจัตแลนด์ในบริเวณทะเลเหนือเกิดขึ้นในระหว่างวันที่ 31 พฤษภาคม ถึง 1 มิถุนายน ค.ศ. 1916 เมื่อนายพลเรือฮิปเปอร์ (ADMIRAL HIPPER) และนายพลเรือฟอนชีร์ (ADMIRAL VON SCHEER) แห่งกองทัพเรือเยอรมันได้เสี่ยงที่จะนำกองเรือรบเยอรมันออกสู่ทะเลเหนือจึงเกิดยุทธนาวีกับกองเรือรบอังกฤษที่ออกมาตัดเส้นทางเดินเรือของฝ่ายเยอรมัน อังกฤษได้สูญเสียเรือขนาดเล็กและขนาดใหญ่ไปถึง 14 ลำ ส่วนฝ่ายเยอรมันสูญเสียทั้งเรือขนาดเล็กและเรือขนาดใหญ่ไปเพียง 11 ลำ เยอรมันจึงเป็นฝ่ายอ้าชัชชนะในครั้งนี้ ฝ่ายอังกฤษจึงโต้ตอบว่าถึงแม้อังกฤษได้สูญเสียเรือไปเป็นจำนวนมากแต่อังกฤษก็ยังเป็นฝ่ายชนะ เพราะตั้งแต่นั้นมากองเรือรบของเยอรมันก็ไม่กล้าที่จะออกมาเผชิญหน้ากับกองเรือรบของอังกฤษในทะเลเหนือ โดยยอมจอดนิ่งอยู่ในท่าเรือของฝ่ายเยอรมันจนกระทั่งพวกกลาสีเรือเยอรมันได้ก่อความวุ่นวายขึ้นในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1918 ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ฝ่ายเยอรมันต้องยอมยุติสงคราม³⁵

นโยบายการใช้เรือดำน้ำในเชิงรุกของเยอรมันในปี ค.ศ. 1917

ในปี ค.ศ. 1916 ปฏิบัติการทำลายเส้นทางลำเลียงของข้าศึกโดยใช้เรือดำน้ำของฝ่ายเยอรมันได้สร้างความหวาดกลัวให้กับกองเรือของประเทศฝ่ายพันธมิตรเป็นอย่างมาก เพราะทั้งเรือสินค้าและเรือรบได้ถูกทำลายลงถึงประมาณ 300,000 ตันต่อเดือนในตอนใกล้

³⁵Palmer, *The Penguin Dictionary of Modern History*, P.160.

จะสิ้นปี ค.ศ. 1916 การตัดสินใจใช้เรือดำน้ำอย่างไม่มีขอบเขตของฝ่ายเยอรมันได้ส่งผลกระทบต่ออังกฤษเป็นอย่างมาก เพราะทำให้อังกฤษเกิดการขาดแคลนอาหารที่ถูกส่งมาจากสหรัฐอเมริกา และยุทธวิธีดังกล่าวได้สร้างความเสียหายต่อสหรัฐอเมริกาด้วยเช่นกัน

ฝ่ายเยอรมันมีความเชื่อว่ายุทธวิธีดังกล่าวจะสามารถบังคับอังกฤษให้ยอมแพ้ก่อนที่สหรัฐอเมริกาจะเข้าร่วมสงคราม และในที่สุดสหรัฐอเมริกาก็ประกาศเข้าร่วมสงครามกับฝ่ายพันธมิตร ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1917 การเข้าร่วมสงครามของสหรัฐอเมริกาได้ก่อให้เกิดประโยชน์และเกิดผลดีต่อฝ่ายพันธมิตรเป็นอย่างมาก³⁶

ในระหว่างปี ค.ศ. 1917 กองเรือดำน้ำของเยอรมันได้เพิ่มจำนวนขึ้นถึง 134 ลำ อังกฤษได้หาทางป้องกันการโจมตีจากเรือดำน้ำเยอรมันด้วยการให้กองเรือสินค้าได้รับการคุ้มกันจากกองเรือพิฆาตและกองเรือต่อสู้เรือดำน้ำ พอถึงเดือนตุลาคม ค.ศ. 1917 กองเรือของฝ่ายพันธมิตรได้ถูกทำลายจมลงถึง 8 ล้านตัน แต่กองเรือดำน้ำเยอรมันก็ได้รับความเสียหายเป็นอย่างมากเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามทางฝ่ายพันธมิตรก็ยังสามารถเพิ่มกองกำลังทางทะเลได้เป็นจำนวนมากในปี ค.ศ. 1918 เพื่อมาชดเชยในส่วนที่เสียไป ดังนั้น โดยสรุปการปฏิบัติการของเรือดำน้ำเยอรมันจึงไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะไม่สามารถหยุดยั้งการส่งกำลังบำรุงของฝ่ายพันธมิตรให้ยุติลงได้³⁷

การเจรจาสงบศึกของฝ่ายเยอรมัน

การรบในปี ค.ศ. 1918 ถึงแม้เยอรมันจะเป็นฝ่ายตั้งรับและถูกโจมตีแต่เยอรมันก็ยังสามารถสู้รบต่อไปได้อีกเป็นเวลานาน แต่ประเทศที่ร่วมเป็นพันธมิตรกับเยอรมันกลับเป็นฝ่ายปราชัยอย่างย่อยยับจึงต้องหันมาขอเจรจาสงบศึกกับฝ่ายพันธมิตรเริ่มตั้งแต่ บัลแกเรีย ตุรกีและออสเตรีย-ฮังการี และเนื่องจากสงครามได้ดำเนินมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานจึงทำให้กองทหารเยอรมันเกิดความเบื่อหน่ายเช่นเดียวกับประชาชนเยอรมัน ดังนั้น ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1918 เจ้าชาย แมกซ์ แห่ง บาเดน (MAX OF BADEN) ผู้ดำรงตำแหน่งอัครมหาเสนาบดีคนใหม่ของเยอรมันจึงได้รับมอบหมายให้เปิดการเจรจาเพื่อแสวงหาสันติภาพกับฝ่ายพันธมิตร แต่ก่อนที่การเจรจาจะเกิดขึ้น ในวันที่ 4 พฤศจิกายน

³⁶ประเสริฐ เรืองสกุล, ยุโรปสมัยใหม่ ค.ศ. 1789-1971, หน้า 207.

³⁷Bernstein and Green, *History of Civilization : Since 1648*, PP.351-354.

ค.ศ. 1918 ทหารเรือเยอรมันที่เมืองคีล (KIEL) ได้ก่อการกบฏเมื่อได้รับคำสั่งให้ออกทะเล และผลของการกบฏในครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดการปฏิวัติระบอบไปทั่วภาคเหนือของเยอรมนี ภายใต้การนำของกลุ่มทหารและกรรมกร ภายในกรุงเบอร์ลินพวกกรรมกรต่างก็เดินขบวน เพื่อเรียกร้องสันติภาพ บรรดาทหารก็เริ่มไม่เคารพกฎระเบียบก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้น ทั่วไป

ฝ่ายพันธมิตรได้ตั้งเงื่อนไขว่าจะไม่ยอมให้มีการเจรจาสงบศึกตราบเท่าที่จักรพรรดิ ไกอเซอร์วิลเลียมที่ 2 ยังทรงครองอำนาจในเยอรมนี ดังนั้น พระองค์จึงทรงถูกบีบบังคับให้ สละบัลลังก์และเสด็จลี้ภัยไปอาศัยอยู่ในประเทศฮอลแลนด์ หัวหน้ากลุ่มสังคมนิยมในกรุง เบอร์ลินจึงประกาศให้ประเทศเยอรมนีเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบสาธารณรัฐ ในวันที่ 9 พฤศจิกายน ค.ศ. 1918 และได้ยอมตกลงเจรจาสงบศึกกับฝ่ายพันธมิตรในวันที่ 11 พฤศจิกายน ค.ศ. 1918 โดยผู้แทนของทั้งสองฝ่ายได้ร่วมลงนามในสนธิสัญญาสงบศึกบน ขบวนรถไฟใกล้กับเมืองคอมเปียน (COMPIEGNE) ในประเทศฝรั่งเศส สงครามโลกครั้งที่ 1 จึงยุติลงอย่างเป็นทางการ³⁸

³⁸ปราณี ศิริจันทร์พันธ์, ประวัติศาสตร์ยุโรปสมัยใหม่ (ค.ศ. 1919-ปัจจุบัน) (พิมพ์ครั้งที่ 2 ; กรุงเทพฯ : แสงจันทร์การพิมพ์, 2528), หน้า 7.